

Høgskulen på Vestlandet

ØMF190 Bacheloroppgave - Økonomi og administrasjon

ØMF190 Bacheloroppgave

Predefinert informasjon

Startdato:	14-05-2020 09:00	Termin:	2020 VÅR
Sluttdato:	15-05-2020 14:00	Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Eksamensform:	Bacheloroppgave		
SIS-kode:	203 ØMF190 1 MA1 2020 VÅR		
Intern sensor:	Ragnar Pettersen		

Deltaker

Navn:	Patrick Klubben Lavik
Kandidatnr.:	354
HVL-id:	571886@hvl.no

Informasjon fra deltaker

Egenerklæring *: Ja
Inneholder besvarelsen konfidensielt materiale?: Nei
Jeg bekrefter at jeg har registrert oppgavetittelen på norsk og engelsk i StudentWeb og vet at denne vil stå på vitnemålet mitt *:

Gruppe

Gruppenavn:	Gruppenummer:	23
Andre medlemmer i gruppen:	Mathias Magenbauer, Marius Lee Midtbø-Hjelvik, Severin Bøe Synnevåg	

Jeg godkjenner uttalen om publisering av bacheloroppgaven min *

Ja

Er bacheloroppgaven skrevet som del av et større forskningsprosjekt ved HVL? *

Nei

Er bacheloroppgaven skrevet ved bedrift/virksomhet i næringsliv eller offentlig sektor? *

Nei

BACHELOROPPGAVE

Rapporteringspliktiges etterlevelse av reglene om politisk eksponerte personer i hvitvaskingsloven (2018)

Reporting parties compliance with the rules regarding politically exposed persons in the Money Laundering Act (2018)

Marius Lee Midtbø-Hjelvik

Patrick Klubben Lavik

Mathias Magenbauer

Severin Bøe Synnevåg

Bachelor i økonomi og administrasjon

Fakultet for økonomi og samfunnsvitenskap (FØS)

Institutt for økonomi og administrasjon (IØA)

Veileder: Ragnar Pettersen

Innleveringsdato: 15.05.2020

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle

kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.

Rapportens tittel: Rapporteringspliktiges etterlevelse av reglene om politisk eksponerte personer i hvitvaskingsloven (2018)	Dato: 15. mai 2020
Forfatter(e): Mathias Magenbauer, Marius L. Midtbø-Hjelvik, Severin B. Synnevåg, Patrick K. Lavik	Antall sider uten vedlegg: 44
	Antall sider vedlegg: 2
Fordypning: Regnskap og skatt	
Veileder: Ragnar Pettersen	
Merknader:	

Kontaktvirksomhet:	
Høgskulen på Vestlandet, avdeling Bergen	

<p>Sammendrag:</p> <p>I nyere tid er det blitt rettet mer søkelys på hvitvasking både internasjonalt og nasjonalt. Den nye hvitvaskingsloven trådte i kraft 15. oktober 2018. Med loven kom det utvidende bestemmelser som omfatter politisk eksponert personer (PEP), deres nære familiemedlemmer, og kjente medarbeidere. Disse bestemmelsene innebærer at de rapporteringspliktige nå må ha systemer for å identifisere PEP og individene nevnt over, samt at rapporteringspliktige må fatte forsterkede kundetiltak mot slike kunder. På bakgrunn av dette har vi valgt å undersøke om regnskapsførerselskap og banker praktiserer disse bestemmelsene i tråd med intensjonen fra lovgiver.</p> <p>Ved å bruke juridisk og kvalitativ metode med en positivistisk tilnærming ser vi på de to rapporteringspliktige bransjene. Datainnsamlingen har sitt grunnlag i individuelle dybdeintervju. Vi intervjuet fire representanter, to fra hver bransje, med ulik erfaring fra deres respektive bransje. Deretter brukte vi dataene fra analysen til å drøfte opp mot relevant teori, lovgivning, forarbeid og veiledning.</p> <p>Funnene i oppgaven viser til at det er nokså god etterlevelse av bestemmelser om systemer og forsterkede kundetiltak i henhold til loven. Men når det gjelder system kan det være en forskjell mellom å etterleve bestemmelsene kontra det å faktisk identifisere dem i henhold til intensjonen. Grunnlaget for dette er antallet personer som kan være PEP, nært familiemedlem eller kjent medarbeider, og at tiltakene for å identifisere skal være basert på risikograden for kunden.</p>

Stikkord:

Hvitvaskingsloven	Politisk eksponert person	Regnskapsførerselskap og bank
-------------------	---------------------------	-------------------------------

Abstract:

In recent times more attention has been focused on money laundering both nationally and internationally. The new Money laundering Act came into force 15th of October 2018. The legislation expanded the rules about politically exposed persons (PEP), their relatives, and their close associates. These rules include that the reporting parties now need to have systems in place to identify politically exposed persons and the individuals above. They also need to take enhanced customer due diligence measures against such customers. Using this as our issue to focus on we have chosen to investigate if accountancy firms and banks practice these provisions in line with the intention from the legislator.

By using the legal and qualitative methods with a positivist attitude we investigate the two reporting parties' industry. The data collection is based on individual in-depth interviews. We interviewed four informants, two from each industry, with different experience from their respective industry in relation to their individual experiences. Thereafter we used the data from the analysis to discuss against relevant theory, legislation, preparatory work, and guidelines.

The findings of the thesis indicate that there are good compliances with the regulations on systems and enhanced customer due diligence measures in accordance with the law. However, regarding systems for identifying PEP there can be a difference between compliance and identifying PEP according to the intentions of the law. The reason for this is that the numbers of individuals that could be PEP, close relative or near associate, combined with the measures for identifying PEP is based on the risk involving the customer.

Keywords:

Money laundering Act	Politically exposed person	Accountancy firms and banks
----------------------	----------------------------	-----------------------------

Forord

Denne oppgaven markerer vår fullføring av bachelorstudiet i økonomi og administrasjon ved Høgskolen på Vestlandet avdeling Bergen.

Gjennom vår fordypning, regnskap og skatt, har vi fått god innsikt i hvilke lover og normer finansinstitusjoner må forholde seg til. Vi ble derfor inspirert til å undersøke rapporteringspliktiges praktisering av bestemmelsene, i hvitvaskingsloven, som omhandler politisk eksponerte personer. Denne praktiseringen blir også spennende å følge i fremtiden, som potensielle regnskapsførere.

Underveis i prosessen ble Norge rammet av Corona-pandemien. Dette førte til at både vi og mulige informanter ble påført ekstraarbeid. Man kommer ikke unna at dette har satt sitt preg på oppgaven, men det er fortsatt kommet mye nyttig informasjon underveis i prosessen.

Vi vil gjerne takke Ragnar, vår eksterne veileder, for at han tok seg tid til å inspirere og råde oss underveis i bachelorprosessen. Samtidig ønsker vi å takke alle informantene som har bidratt til undersøkelsen.

Innhold

Forord.....	3
1 Innledning.....	6
1.1 Bakgrunn	6
1.2 Problemstilling og avgrensninger.....	6
1.3 Fremgangsmåte.....	7
2 Teori og bakgrunnsstoff	9
2.1 Hvitvasking	9
2.2 Hvitvaskingsloven.....	9
2.2.1 Rapporteringspliktige foretak	10
2.2.2 Politisk eksponert person.....	11
2.2.3 Systemer for å identifisere PEP	12
2.2.4 Forsterkede kundetiltak	13
2.3 Forarbeid til loven	15
2.4 Veiledning til etterlevelse av hvitvaskingsloven	17
2.5 Lovgivers intensjon.....	17
3 Metode	19
3.1 Forskningsdesign.....	19
3.2 Juridisk metode	20
3.3 Kvalitativ metode	21
3.4 Reliabilitet og validitet	21
3.5 Vurderingsutvalg	22
4 Analyse av data	24
4.1 Presentasjon av empiri.....	24
4.1.1 Metoder for hvitvasking.....	24
4.1.2 Kartlegging av politisk eksponerte personer før hvitvaskingsloven (2018)	25
4.1.3 Kartlegging av politisk eksponerte personer etter hvitvaskingsloven (2018).....	26
4.1.4 Muligheten for å etterleve reglene som er rettet mot PEP	27
4.2 Drøfting	28
4.2.1 Politisk eksponerte personer før hvitvaskingsloven (2018)	28
4.2.2 Systemer for identifisering – Hvitvaskingsloven §§ 12 og 13.....	30
4.2.3 Forsterkede kundetiltak – Hvitvaskingsloven § 18.....	34
4.2.4 Sammenligning av bransjene	36
5 Oppsummering og konklusjon	38

5.1 Oppsummering.....	38
5.1.1 Hvordan bransjene forholdt seg til PEP før 2018.....	38
5.1.2 Systemer for identifisering av PEP og indirekte PEP	39
5.1.3 Forsterkede kundetiltak mot PEP og indirekte PEP	39
5.1.4 Konklusjon	40
5.2 Perspektivering.....	40
6 Begrensinger i oppgaven.....	42
7 Litteraturliste.....	43
Vedlegg	45

1 | Innledning

1.1 | Bakgrunn

Hvitvasking er et aktuelt tema i næringslivet og går ut på å sikre utbytte fra straffbare handlinger. Formålet med hvitvasking er å få det til å se ut som om at utbytte fra straffbare handlinger er blitt ervervet på lovlig måte, altså at dets illegale opprinnelse skjules (Økokrim, 2019). Foretak som er underlagt tilsyn etter hvitvaskingsloven, kjent som rapporteringspliktige, skal forebygge og avdekke forhold med tilknytning til utbytte fra straffbare handlinger eller med tilknytning til terrorfinansiering. (Rundskriv 8/2019, s. 7).

Lov om tiltak mot hvitvaskings og terrorfinansiering, heretter omtalt som hvitvaskingsloven, ble fornyet i 2018. Den nye loven setter større søkelys på risikovurdering av nye og nåværende kunder. Blant annet omfatter loven håndteringen av politisk eksponerte personer (PEP). Begrepet PEP benyttes om personer som innehar høytstående offentlig stilling eller verv. Vilklårene for å oppfylle kravet for å være en PEP kommer vi tilbake til senere. Fornyelsen av hvitvaskingsloven og inkluderingen av PEP har gitt nye krav til finansbransjen, som er et interessant tema for oss å utforske.

1.2 | Problemstilling og avgrensninger

Hensikten med oppgaven er å utforske hvordan de rapporteringspliktige regnskapsførerselskapene og bankene forholder seg til og praktiserer bestemmelsene for å kartlegge PEP i hvitvaskingsloven 2018. På grunnlag av dette har vi formulert problemstillingen: «Praktiserer regnskapsførerselskapene og bankene hvitvaskingslovens bestemmelser om kartlegging av politisk eksponerte personer i tråd med intensjonene fra lovgiver?» Med kartlegging mener vi ikke bare hvem som er PEP, men også kartlegging av selve kundeforholdet og hva det innebærer.

Under denne problemstillingen har vi formulert tre delspørsmål for å kunne danne et helhetlig bilde om hvordan praktiseringen foregår. De tre delspørsmålene er:

1. «Hvordan forholdt bransjene seg til politisk eksponerte personer før hvitvaskingsloven av 2018?».
2. «Har de rapporteringspliktige systemer for å identifisere politisk eksponerte personer, nære familiemedlemmer og kjent medarbeidere etter hvitvaskingsloven § 12 fjerde ledd og § 13 fjerde ledd?».

3. «Hvordan gjennomfører de rapporteringspliktige forsterkede kundetiltak mot politisk eksponerte personer i henhold til hvitvaskingsloven § 18?».

Hvordan lovtekstene lyder kommer vi tilbake til i kapittel 2, men problemstillingen legger til rette for at vi kan gå i dybden for å undersøke om det foreligger ulikheter i bransjene som er omfattet av loven i forhold til hvordan håndtering og oppfølging av PEP foregår. Første delspørsmål er relevant for å finne ut hvilken forutsetning de rapporteringspliktige har hatt for å følge de nye kravene som nevnes i delspørsmål to og tre. Det er i all hovedsak de to siste delspørsmålene som er direkte relevant for kartleggingen av PEP. Grunnlaget for denne vurderingen er at delspørsmål to tar for seg kartlegging i form av å identifisere PEP, mens delspørsmål tre tar for seg de forsterkede tiltakene som kartlegger midler, formue og så videre.

Ettersom problemstillingen omfatter et større tema, ønsker vi å avgrense oppgaven. Avgrensningen gjennomføres for å øke kvaliteten på de områdene vi vil sette fokus på og redusere data som kan anses som overflødig i forbindelse med undersøkelsen. Dette reduserer også tidsbruken og eventuelle kostnader for unødvendige data i tilknytning til undersøkelsen. Vi har valgt å avgrense oss til å undersøke bransjene; bank og regnskap. Disse bransjene har gjerne høy "gjennomtrekk" av PEP og arbeider tett på kundene slik at hvitvaskingsloven blir svært relevant. Videre har vi valgt å avgrense oss geografisk til å undersøke bransjen i Vestland fylke. Vi ønsket også å gjennomføre undersøkelser i revisjonsbransjen, men dette viste seg å være vanskelig grunnet korona pandemien.

I begynnelsen av 2020 oppdaget man spredningen av et nytt virus (SARS-CoV-2) med influensa-liknende symptomer, kjent som koronaviruset eller COVID-19, i Kina. Spredningen førte raskt til at flere vestlige land ble rammet og WHO erklærte spredningen av viruset en pandemi. Dette medførte at myndighetene i Norge fattet flere strenge tiltak fra og med fredag 13. mars. Disse tiltakene medførte anbefalinger om hjemmekontor, samt stenging av ikke-samfunnskritiske virksomheter, noe som førte til restruktureringer og endret arbeidsrutiner. Grunnet dette viruset kan bacheloroppgaven vår bli rammet, ettersom bankbransjen og regnskapsførerbransjen trolig får flere arbeidsoppgaver enn de vanligvis har. Dette kan medføre avgrensinger i utvalget vi har sett oss ut.

1.3 | Fremgangsmåte

For å gjøre det lettere å lese og forstå oppgaven og dens analyse ser vi på det som fordelaktig å presentere fremgangen i oppgaven. I kapittel én tar vi for oss introduksjonen av temaet og oppgaven, med begrunnelse for valg av problemstilling, avgrensninger og fremgangsmåte.

Videre i kapittel to gjennomgår vi aktuell teori og bakgrunnsstoff som legges til grunn for undersøkelsen. Her går vi nærmere inn på hvitvasking, PEP, formålet med den nye hvitvaskingsloven og hvordan man i henhold til regelverket skal etterfølge hvitvaskingsloven § 12 fjerde ledd og § 13 fjerde ledd, samt forsterkede kundetiltak mot PEP i § 18.

I kapittel tre går vi gjennom den samfunnsvitenskapelige metoden i oppgaven. I denne delen begrunnes valget vårt av metode og hvordan vi har brukt metodene i oppgaven. Samtidig tar vi for oss utvalget av informanter og begrunnelsen for valget av disse.

Analysedelen av oppgaven kommer frem i kapittel fire, hvor vi analyserer og drøfter dataene opp mot problemstilling og forskningsspørsmålet. Her har vi innhentet data i form av individuelle dybdeintervju, som har blitt knyttet sammen med den juridiske teorien vi presenterer i kapittel tre.

Avslutningsvis vil vi ta for oss en oppsummeringsdel i kapittel fem, hvor vi oppsummerer funnene fra forskningen og fatter en konklusjon. Deretter reflekterer vi rundt gjennomføringen av oppgaven i kapittel seks. I slutten av oppgaven blir det framlagt litteraturliste og aktuelle vedlegg.

2 | Teori og bakgrunnsstoff

2.1 | Hvitvasking

Som tidligere nevnt består hvitvasking av handlinger som på ulike måter bidrar til å sikre utbyttet fra straffbare handlinger ved å skjule hvor utbyttet blir av eller hvem som har rådigheten over det, eller som tilslører inntekter eller eiendelers ulovlige opphav. (Økokrim, 2019)

Hvitvasking er ofte omtalt som en prosess som foregår i tre faser (Hvitvasking.no, u.å). Fase én omhandler plassering, i dette steget flyttes pengene inn i finanssystemet. I fase to gjennomføres tilsløring, hvor pengene flyttes mellom kontoer, bedrifter, etc. og det gjennomføres en rekke transaksjoner for å fjerne tilknytningen til midlenes opprinnelse, altså det straffbare forholdet. Fase tre kalles integreringsfasen, hvor det er skapt et inntrykk av at pengene er legitime og kan brukes uten at det vekker mistanke. En generell oppfatning er at den enkleste fasen å oppdage hvitvasking er i plasseringsfasen. (Hvitvasking.no, u.å)

I Norge er hvitvasking straffbart etter Lov om straff (straffeloven) § 337 første til tredje ledd, med bot eller fengsel i inntil 2 år etter paragrafens fjerde ledd, avhengig av alvorlighetsgraden.

Bestemmelser om straff for grov, mindre, uaktsom eller forbund om hvitvasking følger i §§ 338 til 340, hvor straffen også kan bli høyere enn 2 års fengsel.

2.2 | Hvitvaskingsloven

For å forebygge og avdekke hvitvasking og terrorfinansiering foreligger hvitvaskingsloven, som er underlagt Finansdepartementet. Dagens lov ble fornyet i 2018 og bygger videre på den forrige loven fra 2009. Så la oss se litt nærmere på grunnlaget for denne fornyingen.

Finansdepartementet la 16. februar 2018 frem sin proposisjon, om ny hvitvaskingslov. Forslaget ble fremmet grunnet EUs vedtak om dets fjerde hvitvaskingsdirektiv. Vi kommer tilbake til forarbeidene til hvitvaskingsloven 2018, men foreløpig er det viktig å vite at loven ble sanksjonert i statsråd, det vil si underskrevet av kongen og statsministeren, 01. juni 2018. Den erstattet dermed den forrige hvitvaskingslov fra 2009 og trådte i kraft 15.10.2018. Loven bygger videre på den forrige fra 2009, men kommer med endringer og presiseringer som kommer frem i hvitvaskingslovutvalgets to delutredninger fra 2015 og 2016. Lovutvalgets mandat bestod blant annet av å tilpasse hvitvaskingsregelverket slik at det tilfredstilte EUs fjerde hvitvaskingsdirektiv (Directive 2015/849) og Financial Action Task Force (FATF) gjeldende anbefalinger. (Regjeringen, 2015). FATF er en mellomstatlig organisasjon som ble stiftet i 1989 etter initiativ fra G7 landene til å bekjempe

hvitvasking og terrorfinansiering. De har igjennom årene kommet med flere internasjonale standarder for å bekjempe hvitvasking og terrorfinansiering.

Max Gudmundsen i PWC kommenterer sitt synspunkt på loven på Finansbloggen om endringene som kom med den nye hvitvaskingsloven. Det relevante i denne sammenheng er at begrepet politisk eksponert person ble utvidet. "Den vil nå også omfatte personer som innehar høytstående stillinger mv. i Norge, og ikke bare for slike stillinger i utlandet eller internasjonale organisasjoner." (Gudmundsen, 2018). Videre skriver han også:

Arbeidet med å utføre forsterkede kundetiltak overfor PEP'er blir da vesentlig mer omfattende for de rapporteringspliktige med en slik kundemasse. Det blir da viktig for rapporteringspliktige å sikre at foretaket har systemer og rutiner som ivaretar dette kravet ved implementering av ny lov.

En annen endring som er verdt å merke er paragrafen om sanksjoner. I henhold til hvitvaskingsloven (2009) § 28 straffes den som forsettlig eller grovt uaktsomt overtrer bestemmelsene om kundekontroll og forsterkede kundetiltak. I henhold til Hvitvaskingsloven (2018) § 51 kan derimot rapporteringspliktige foretak sanksjoneres ved en enkel overtredelse. Det kreves forsettlig eller grov uaktsomhet ved overtredelser av fysiske personer for å resultere i sanksjoner. Det skilles altså i den nye loven mellom foretak og fysiske personer, hvor det er mindre terskel for sanksjoner mot foretak.

2.2.1 | Rapporteringspliktige foretak

Hvitvaskingsloven gjelder for bankselskaper i henhold til § 4 første ledd bokstav a, og autoriserte regnskapsførere og regnskapsførerselskaper i henhold til § 4 annet ledd bokstav b.

Regnskapsførerselskaper utfører tjenester for diverse bokføringspliktige og regnskapspliktige foretak i Norge, det vil si at de kan gjennomføre bokføring for dem, avstemme bankutskrift, gjennomføre regnskapet, etc. På denne måten er de en ekstern aktør som har tilgang til alt fra bankkontoer til fakturaer. Etersom de har tilgang til denne informasjonen, egner de seg for å kontrollere disse handlingene gjennom året og kunne varsle dersom de oppfatter noen mistenkelige dokumenter eller handlinger hos en kunde.

Bankselskaper utfører tjenester for kunder ved å gjennomføre transaksjoner og «holde på» pengene til kundene sine. Dette medfører at de til enhver tid har kontroll over hvor pengene til kunden kommer fra, hvor de sendes og hvor de tas ut, hvor mye som tas ut, osv. Dette medfører at de egner seg til å kontrollere transaksjoner og uttak for å avdekke mistenkelige forhold.

2.2.2 | Politisk eksponert person

2.2.2.1 | Definisjon

En politisk eksponert person (PEP) defineres i hvitvaskingsloven § 2 bokstav f som:

... person som innehar eller har innehatt en stilling eller et verv som

1. statsoverhode, regjeringssjef, minister eller assisterende minister
2. medlem av nasjonalforsamling
3. medlem av styrende organ i politisk parti
4. medlem av høyere rettsinstans som treffer beslutning som ikke eller bare unntaksvis kan ankes
5. medlem av styre i riksrevisjon, revisjonsdomstol eller sentralbank
6. ambassadør, chargé d'affaires eller militær offiser av høyere rang
7. medlem av administrativt, ledende eller kontrollerende organ i statlig foretak
8. direktør, styremedlem eller annen person i øverste ledelse i internasjonal organisasjon

Fra denne lovparagrafen ser vi at hvitvaskingsloven definerer PEP som et relativt omfattende begrep. Ut ifra lovteksten ser vi altså at ministre og assisterende ministre er omfattet av begrepet, i dette ligger også statsråd og statssekretær. Videre er medlem av styrende organ i politisk parti presisert som partier som er representert på stortinget (Finanstilsynet, rundskriv 08/2019). Det er i perioden 2017-2021, ni politisk partier representert på stortinget, og man kan se for seg hvor mange politisk eksponerte personer dette frembringer (Stortinget, 2020).

Medlem av høyere rettsinstans omfatter alle dommere i høyesterett og dommere i lagmannsretten bortsett fra lekdommere/meddommere (Finanstilsynet, rundskriv 08/2019).

Medlem av administrativt, ledende eller kontrollerende organ i «statlig foretak» utdypes også nærmere i finanstilsynets rundskriv 08/2019. Her står det at statlige foretak vil si selskaper hvor statlige myndigheter via et foretak ivaretar offentlige oppgaver. Datterselskap, stiftelser, fylkeskommunale og kommunale foretak omfattes ikke. Tross en del unntak er det mange aktuelle selskaper, som for eksempel Statkraft, Enova, og SIVA.

Noe vi kommer tilbake til senere i oppgaven er at også «nært familiemedlem» og «kjent medarbeider» omfattes av begrepet PEP. Det er derfor nyttig å vite hva som ligger i disse

definisjonene. Dette finner vi i hvitvaskingsloven § 2 bokstav g: «nært familiemedlem: foreldre, ektefelle, registrert partner, samboer og barn, samt barns ektefelle, registrert partner eller samboer». Kjent medarbeider defineres nærmere i § 2 bokstav h som:

... fysisk person som er kjent for å

1. være reell rettighetshaver i juridisk person, sammenslutning eller utenlandsk juridisk arrangement i felleskap med politisk eksponert person
2. ha nær forretningsforbindelse til politisk eksponert person
3. være eneste reelle rettighetshaver i juridisk person, sammenslutning eller utenlandsk juridisk arrangement som i realiteten er etablert for å begunstige politisk eksponert person.

Vi vil heretter omtale personer definert etter hvvl. § 2 bokstav g og h som indirekte PEP.

2.2.2.2 | Formål

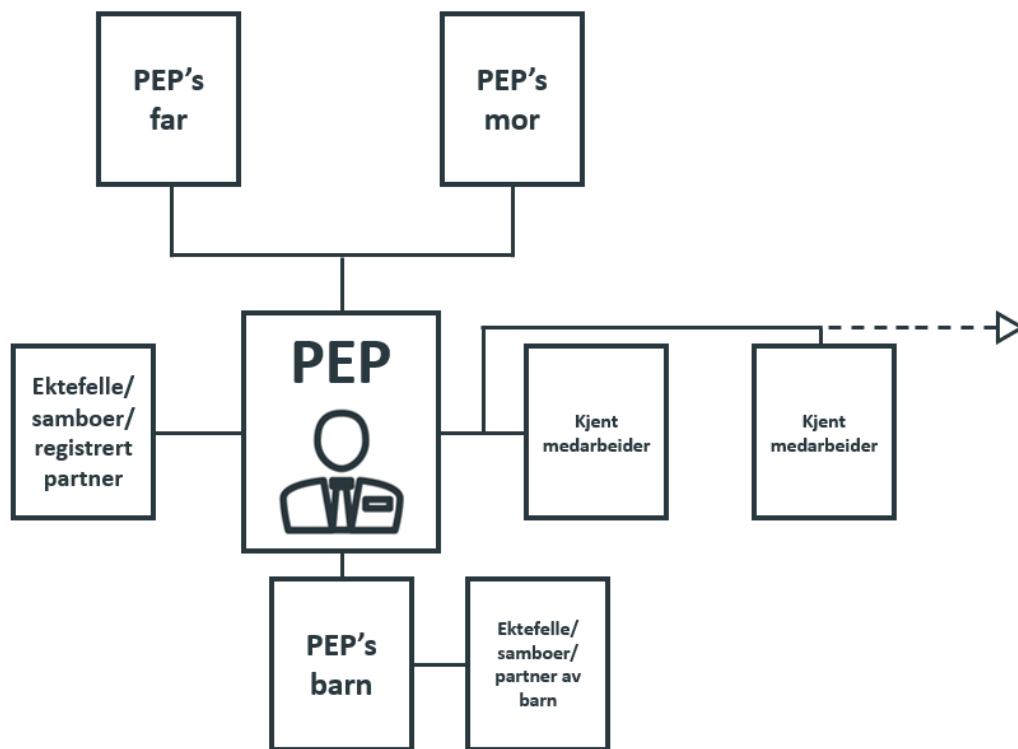
Ifølge finanstilsynets rundskriv 08/2019 punkt 4.9.1 er formålet med PEP-reguleringen i hvitvaskingsloven å hindre at midler fra korrupsjon plasseres i selskaper regulert av hvitvaskingsloven, og dermed forhindre hvitvasking av korrupsjonsmidler. Vi kan tenke oss at politisk eksponerte personer er utsatt for korrupsjonsmuligheter og press da de kan ha forskjellige former for innflytelse eller inneha sensitiv informasjon. Ettersom også familie og kjent medarbeider skal fanges opp og utføres forsterkede kundetiltak mot i henhold til loven, er det naturlig å tenke seg at de bevisst eller ubevisst kan involveres eller brukes som ledd i hvitvasking. Et eksempel på dette kan være at familien til PEP får overført midler til deres konto, som stammer fra korrupsjonsmidler som PEP'en har anskaffet.

2.2.3 | Systemer for å identifisere PEP

Virksomhetene som er omfattet av hvitvaskingsloven § 4 jfr. § 12 fjerde ledd og § 13 fjerde ledd skal ha systemer for å avgjøre om kunden, noen som kan handle på vegne av kunden eller er gitt disposisjonsrett for kontoer eller depot, eller reelle rettighetshavere er en politisk eksponert person. Det samme gjelder systemer for å identifisere indirekte PEP. Forskjellen mellom de to paragrafene er at § 12 gjelder for kunder som er fysiske personer, mens § 13 gjelder for kunder som ikke er fysiske personer. Vi vil heretter bruke «systemer for å identifisere PEP» som et felles begrep når vi snakker

om å identifisere PEP, indirekte PEP, og identifisere om noen som er reell rettighetshaver eller har disposisjonsrett til kontoer eller depot, er PEP. I kapittelet om forarbeidene til loven kommer vi tilbake til hva «systemer» er.

Figur 2.1 viser et eksempel hvor en politisk eksponert person har en ektefelle/samboer/registrert partner, to foreldre, en voksen sønn og en svigerdatter, noe som fører til at seks personer (inkl. PEP) skal fanges opp av systemene til de rapporteringspliktige. I tillegg til dette må den rapporteringspliktige også fange opp «kjent medarbeider» som blant annet omfatter nær forretningsforbindelse. Her er det vanskelig å vite hvor mange som for eksempel regnes som kjent medarbeider. En politisk persons aktuelle nettverk kan dermed omfatte alt fra 0 til flere titalls individer, og alle disse skal ifølge loven fanges opp av systemene til de rapporteringspliktige.

Figur 2.1 - Illustrasjon av hvor mange som omfattes av regelverket

2.2.4 | Forsterkede kundetiltak

Rapporteringspliktige skal etter hvitvaskingsloven § 18 første ledd gjennomføre forsterkede tiltak når kunden, personer som handler på vegne av kunden eller er gitt disposisjonsrett over en konto eller et depot, eller reelle rettighetshavere er en PEP. Grunnlaget for at PEP berammes av forsterkede tiltak er som vi nevnte tidligere i oppgaven at slike personer innebærer høyere risiko.

Videre er rapporteringspliktige etter hvitvaskingsloven § 18 annet ledd punkt a pliktig til å innhente godkjenning fra overordnede før etablering av nye kundeforhold som inneholder PEP. Samtidig skal den rapporteringspliktige etter lovens § 18 annet ledd punkt b gjennomføre tiltak for å fastslå formuens og midlenes opprinnelse dersom personen som oppretter kundeforholdet er av typen som er nevnt i første ledd. Dette er videre definert i rundskriv 8/2019 punkt 4.9.6.3 til å være PEP sine midler, og ikke nødvendigvis kundens midler. Med midler menes det midlene som «den rapporteringspliktige skal befatte seg med». Og med formue menes det PEP sin «totale økonomiske situasjon før kundeforholdet ble inngått».

Tredje ledd omhandler PEP og forsikringsforetak, og er dermed ikke relevant for oppgaven. Vi går derfor ikke nærmere inn på dette. Videre skal de forsterkede tiltakene fortsette i minst ett år etter PEP'en har avsluttet sitt verv, jfr. § 18 fjerde ledd. Til slutt er det nedfelt at bestemmelsene som er nevnt ovenfor også gjelder for nære familiemedlemmer, og kjente medarbeidere til politisk eksponert person jfr. § 18 femte ledd.

Ettersom de rapporteringspliktige skal gjennomføre forsterkede kundetiltak mot PEP og indirekte PEP må de også fatte tiltak etter hvitvaskingsloven § 17 annet ledd. Etter denne bestemmelsen kreves det at den rapporteringspliktige skal «... i tillegg til å oppfylle kravene til å innhente og bekrefte opplysninger etter §§ 12, 13, 14 og 15, iverksette ytterligere nødvendige tiltak for å sikre kjennskap om kunden, reelle rettighetshavere og kundeforholdets formål og tilsiktede art».

Det skal altså iverksettes ytterligere tiltak for å sikre kjennskap om kunden, reelle rettighetshavere og kundeforholdets formål og tilsiktet art. Verken hvitvaskingsloven eller forskriften setter konkrete krav til omfanget av disse tiltakene. Dette er noe virksomhetene må vurdere individuelt.

Finanstilsynets rundskriv 08/2019 punkt 4.8 4.8 kommer med ytterligere konkret informasjon knyttet til forsterkede tiltak. Her står det hovedsakelig at man må gjennomføre hyppigere kontroll og tilpasse tiltakene til hva som er årsaken til forsterket kundetiltak. Det vil si at ved mistanke om for eksempel terrorfinansiering må man gjøre grundigere undersøkelser om hva midlene skal benyttes til. Ved PEP er det for eksempel korrupsjon som kan mistenkes, da må det gjøres grundigere undersøkelser om midlenes opprinnelse. Videre lister finanstilsynet opp en rekke punkter som hovedsakelig innebærer å innhente mer informasjon om transaksjoner, midlenes opprinnelse, formues opprinnelse, kunden og kundeformålet.

2.3 | Forarbeid til loven

Som forarbeid til hvitvaskingsloven finner vi Prop. 40 L (2017–2018) og Prop. 76 L (2016–2017) hvor sistnevnte hovedsakelig omhandler beløpsgrenser vedrørende kontantvederlag, autorisasjonsordning for tilbydere av virksomhetstjenester og tilsyn av land-til-land rapportering. Prop. 76 L kan derfor sies å være i henhold til EUs tredje hvitvaskingsdirektiv og hvitvaskingslovutvalgets forslag i NOU 2015:12. Videre inneholder Prop. 40 L forslag til ny hvitvaskingslov i henhold til EUs fjerde hvitvaskingsdirektiv og Financial Action Task Force (FATF) sine anbefalinger. Det er i denne proposisjonen, altså Prop. 40L, vi finner endringene og punktene om politisk eksponerte personer.

I NOU 2016:27 finner vi følgende sitat i punkt 5.2.4.6: “Et minstekrav til systemer for å identifisere PEP-er er at rapporteringspliktig rutinemessig spør kunden om vedkommende innehar eller har innehatt en posisjon som omfattes av PEP-definisjonen. Ofte bør rapporteringspliktig etablere ytterligere tiltak for å identifisere PEP-er.” Dette finner man også i Prop. 40 L punkt 5.4.4.4.

Dette er relevant med tanke på hvordan praktiseringen av hvitvaskingsloven §§ 12 fjerde ledd og 13 fjerde ledd foregår. At kunden blir spurt om vedkommende er en politisk eksponert person kjenner kanskje de fleste igjen fra en tid der de selv har opprettet en konto eller innledet et kundeforhold til en aktør. Derimot ser vi i sitatet over at det står at man ofte bør etablere ytterligere tiltak.

Videre i Prop 40 L kan vi lese under punkt 5.4.5 at Norsk Tipping stiller spørsmål ved identifisering av PEP i praksis:

Når det gjelder politisk eksponerte personer, bemerker Norsk Tipping at selskapet ikke kan se at utvalget har drøftet hvordan rapporteringspliktige skal oppfylle kravet til å ha systemer for å identifisere politisk eksponerte personer. Norsk Tipping synes det er uklart hvordan dette skal gjøres i praksis. Dersom det ikke er anledning til å lempe på kravet til identifisering basert på en risikovurdering, mener Norsk Tipping at myndighetene må legge til rette for at rapporteringspliktige settes i stand til å foreta identifisering av politisk eksponerte personer, deres familiemedlemmer og kjente medarbeidere.

Norsk Tipping foreslår videre at det må etableres en offentlig godkjent liste som de rapporteringspliktige aktørene får tilgang til.

Videre i punkt 5.4.6.5 i Prop. 40 L bemerker departementet kommentarene fra Norsk Tipping med at en norsk offentlig liste bare vil omfatte norske PEP'er og at det uansett må utarbeides systemer for å identifisere utenlandske PEP'er. Til slutt skriver de:

For det andre viser departementet til utvalgets vurdering av at et minstekrav til systemet er et standardspørsmål rettet til kundene ved gjennomføring av kundetiltak. Departementet deler utvalgets vurdering av at dette er et hensiktsmessig tiltak i de fleste tilfeller. Om dette er tilstrekkelig, vil variere med risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering.

Departementet mener altså at i de fleste tilfeller er tilstrekkelig å ha egenerklæring om vedkommende er PEP. Dette vil variere med risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering.

I «FATF Guidance: Politically Exposed Persons» påpekes det at «due dilligence» (kundekontroll) er det viktigste når man skal undersøke om en kunde er PEP eller har blitt det i løpet av kundeforholdet. Videre henvises det til at nasjonale statlige lister over PEP kan benyttes når det finnes. Det påpekes også at det er ekstra krevende å gjøre kontroll av utenlandske kunder i forbindelse med PEP. Punkt 60 i FATF veiledning for PEP av 2013 sier:

Financial institutions and DNFBPs frequently use the internet and media as sources of information for the determination, monitoring, verification of information in relation to PEPs, although noting that information that is retrieved may not in all cases be comprehensive or reliable.

Dette vil si at man bruker internett og medier for å søke informasjon om kunder når det gjelder å finne ut om de er en PEP eller en indirekte PEP. Det står videre at det kan være vanskelig å finne god informasjon på store søkekanaler fordi man får så mange treff per søk. Da er det bedre å avgrense søk og eventuelt benytte sosiale medier.

FATFs tillegg til det fjerde hvitvaskingsdirektivet kommer i L 156/48 artikkel 23 med en notis i henhold til PEP lister. For å identifisere PEP i EU bør medlemsstater lage lister som omfatter kvalifiserte prominente stillinger i henhold til nasjonale lover og reguleringer. Direktivet har en ratifikasjonsdato som var 20. januar 2020. I og med forslaget bare sier «should» er det begrenset hvor mange som vil følge dette. Det nevnes «endringene til fjerde hvitvaskingsdirektiv som det ble enighet om i EU i desember 2017, pålegges medlemsstaten å utarbeide lister over hvilke nasjonale stillinger og verv som medfører status som politisk eksponert person.» (Prop. 40 L punkt 5.4.6.5 s.77) Videre skal kommisjonen ved å bruke disse listene etablere en felleseuropeisk liste.

2.4 | Veiledning til etterlevelse av hvitvaskingsloven

Vi har tidligere i oppgaven utdypet bestemmelser fra hvitvaskingsloven ved å bruke veiledningene for etterlevelse av hvitvaskingsloven i form av rundskriv 8/2019 og 15/2019. Disse veiledningene går i dybden på hvordan rapporteringspliktige i hvitvaskingsloven skal gå fram for å følge bestemmelsene i loven. Rundskriv 8/2019 tar for seg et bredt antall rapporteringspliktige, men relevant for denne oppgaven er at bankbransjen er underlagt denne veiledningen. Videre omhandler rundskriv 15/2019 regnskapsførere og regnskapsførerselskaps etterlevelse.

I rundskriv 8/2019 vil det være punkt 4.9 og underlagte delpunkter som er relevant for å forstå hvordan bankbransjen skal forholde seg til PEP. Utover dette er det nyttig å vite at rundskrivet nevner at de rapporteringspliktige ikke plikter å bruke kommersielle lister for å identifisere PEP'er, men at søk i åpne kilder som oftest er tilstrekkelig. Dette ble drøftet kort i slutten av delkapittel «2.3 | Forsterkede kundetiltak». Videre nevnes det også i veiledningens punkt 4.9.5 at det skal gjennomføres løpende oppfølging for å avdekke om relevante personer er blitt PEP, for større foretak med mange kunder skal dette gjennomføres for kundemassen månedlig eller oftere. Hvem som er «relevante personer» kan tydes til å være avhengig av en risikobasert tilnærming.

Rundskriv 15/2019 tar også for seg PEP i punkt 4.9, men det er en tilnærmet lik veiledning som i rundskriv 8/2019 punkt 4.9 og viser også til 8/2019 for nærmere beskrivelse av enkelte tiltak.

2.5 | Lovgivers intensjon

I forskningsspørsmålet stiller vi spørsmål knyttet til praktisering i tråd med lovgivers intensjon. Den lovgivende makten i Norge tilfaller Stortinget. Siden Norge inngår i det europeiske økonomiske samarbeidet (EØS), innebærer dette forpliktelser i forbindelse med EUs lovgivning for hvitvasking (Hvitvasking.no, u.å.). Vi ser dette igjen i hvitvaskingsloven, som bygger på EUs hvitvaskingsdirektiver. Med intensjonen til lovgiver legger vi til grunn at lovgivers intensjon i dette tilfellet kommer fra Stortinget. Dette gjelder uavhengig av at loven baserer seg på utbedringer og forslag knyttet til EUs direktiver og FATFs anbefalinger og standarder. Finansdepartementet med proposisjoner og rundskriv forsøker å veilede til å følge intensjonen til stortinget. Innledningsvis i oppgaven stilte vi tre delspørsmål hvorav to har direkte sammenheng med kartlegging av PEP.

- «Har de rapporteringspliktige systemer for å identifisere politisk eksponerte personer, nære familiemedlemmer og kjent medarbeidere etter hvitvaskingsloven § 12 fjerde ledd og § 13 fjerde ledd?»
- «Hvordan gjennomfører de rapporteringspliktige forsterkede kundetiltak mot politisk eksponerte personer i henhold til hvitvaskingsloven § 18?».

I forbindelse med spørsmålet «ha systemer for å identifisere PEP», er hovedintensjonen å avdekke alle politisk eksponerte personer, deres nære familiemedlemmer og kjente medarbeidere ettersom disse lettere vil være utsatt for korrupsjon, press, eller hvitvasking. Det er altså lagt opp til å identifisere disse individene ved å bruke systemer.

Etter en fullstendig gjennomgang av Prop. 40 L sitter vi igjen med at departementet gir uttrykk for at det er godt nok å ha egenerklæring hvor man spør kunden om vedkommende er en politisk eksponert person. Dette følger også av veiledningen departementet sendte ut i Rundskriv 8/2019 punkt 4.9.5. De skriver videre at ved en høyere risikovurdering må det utføres andre tiltak utover det å spørre kunden om de er PEP, eksempelvis å benytte «åpne kilder, som internettsøk, eller å kontakte utenlandske myndigheter for klargjøring av faktiske forhold». Disse ytterligere tiltakene for å identifisere PEP og indirekte PEP er utdypet i hvvl. § 9 første ledd som risikobasert med tanke på kundens formål, mengden kundemidler, transaksjoner, med mer. Utover dette skal det foretas løpende undersøkelser om personer er blitt PEP.

I forbindelse med delspørsmålet om forsterkede kundetiltak etter hvvl § 18 er vår forståelse at intensjonen fra lovgiverne er relativt rett fram. Man skal utføre forsterkede kundetiltak når en kunde er PEP eller en indirekte PEP eller blir det i løpet av kundeforholdet. Grunnlaget for det er at loven definerer kundeforhold som inkluderer PEP å være utsatt for høyere risiko for hvitvasking. Forsterkede kundetiltak skal gjennomføres ved å innhente godkjennelse fra overordnet samt gjøre tilstrekkelige tiltak for å fastslå formuens og midlenes opprinnelse. Videre må de rapporteringspliktige også fatte de ytterligere tiltakene som vi nevnte i delkapittel 2.3.

3 | Metode

I dette kapittelet tar vi for oss vårt valg av forskningsdesign og metode. Med forskningsdesign menes hvordan analyseprosessen gjennomføres for å besvare det aktuelle forskningsspørsmålet. Når det gjelder metode handler dette om å gjennomføre en planmessig fremgangsmåte for å oppnå et definert mål (Gripsrud, Olsson & Silkoset, 2017, s. 15). For å lettere skille mellom dem kan det sies at forskningsdesign er beskrivelsen av hvordan, mens metode er valget av fremgangsmåten. Tatt i betraktning vår problemstilling mener vi at valg av juridisk metode og kvalitativ metode er hensiktsmessig for å besvare forskningsspørsmålet på en god måte.

3.1 | Forskningsdesign

Ved valg av forskningsdesign er det viktig å vite hvilke data som skal samles inn og analyseres i undersøkelsen. Det finnes tre teoretiske valg avhengig av hvordan undersøkelsen skal bygges opp; Eksplorativt design, deskriptivt design og kausalt design (Gripsrud et al., 2017, s. 47). Vi som beslutningstakere hadde før undersøkelsen kun grunnleggende kunnskap innenfor emnet. Dette medførte at vi ønsket en *positivistisk* tilnærming, som vil si at vi tilegner oss objektiv kunnskap innenfor saksområdet, og dermed skaper forståelse og kan tolke dataene. Vi har derfor valgt å benytte oss av et eksplorativt design, ettersom et slikt forskningsdesign er lagt til rette for å utforske saksområdet.

Ved å benytte eksplorativt design vil det være naturlig å undersøke litteraturstudier først, altså hva som er skrevet tidligere på området, og sekundærdata i form av data samlet inne av andre (Gripsrud et al., 2017, s. 47). I vårt tilfelle vil dette tilsvare forarbeid til lover, aktuelle lovgivninger, tidligere studier innenfor hvitvasking, og faglitteratur. Dermed danner vi oss et grunnlag for fokuset vårt videre i oppgaven. Ved eksplorativt design benyttes ofte to hovedteknikker for innsamling av data, henholdsvis fokusgrupper og individuelle dybdeintervju, noe vi kommer tilbake til senere i kvalitativ metode.

Vi begrunner det eksplorative designet ved at vi ønsker å øke vår kunnskap om hvordan regelverket rundt PEP fungerer i praksis i forhold til intensjonen fra lovgiverne. For å forstå regelverket går vi i dybden på det og anvender juridisk metode.

3.2 | Juridisk metode

Sentralt i problemstillingen vår står hvitvaskingsloven, noe som gjorde det naturlig å velge juridisk metode som en av framgangsmåtene for å presentere innholdet i det aktuelle regelverket. Juridisk metode blir anvendt for å finne ut formålet med lovgivningen og forståelse av rettsreglene. For å benytte denne metoden er det viktig å følge rettskildeprensippene om relevans, slutning og vekt. Relevansprinsippet bygger på valget av rettskildefaktor, også kalt rettsgrunnlag som betyr å finne riktig rettsregel som kan benyttes i det konkrete tilfellet. Prinsippet om slutning handler om hvordan rettskildefaktoren skal tolkes og forstås. Prinsippet om vekt handler om rettskildefaktorens betydning og vekt som kan tillegges den juridiske problemstillingen. (Falkanger & Gisle, 2019)

Med valgt problemstilling «Praktiserer regnskapsførerselskapene og bankene hvitvaskingslovens bestemmelser om kartlegging av politisk eksponerte personer i tråd med intensjonene fra lovgiver?», vil hvitvaskingsloven (2018), samt dens forarbeider være relevante rettskildefaktorer. Videre kan det være relevant å sammenligne loven fra 2018 med de tidligere lovene fra 2003 og 2009. Det vil også være relevant å undersøke lovkommentarer og EU-rett rundt hvitvasking ettersom den nye loven er en direkte virkning av endring i EU-rett.

Hvitvaskingsloven (2018) er som tidligere nevnt en direkte virkning av EUs fjerde hvitvaskingsdirektiv (2015), derfor er direktivet relevant for oppgaven. Samtidig vil forskriften til hvitvaskingsloven (2018) være relevant for å nærmere definere hvem som havner i kategorien PEP. Videre har Finanstilsynet publisert «Veiledning for regnskapsførere og regnskapsførerselskapers etterlevelse av hvitvaskingsregelverket» (rundskriv 15/2019), samt «Veiledning for andre finansinstitusjoner» (rundskriv 8/2019). Disse veiledningene utdyper bestemmelsene rundt PEP i henhold til hvitvaskingsloven (2018).

Før vi studerer loven er det viktig å sette seg inn i en særdeles viktig rettskildefaktor, de tidligere nevnte forarbeidene. Forarbeidene omhandler planlegging, begrunnelser og hensikten med et nytt lovverk, noe som vil hjelpe oss med å forstå intensjonen med lovverket. Det finnes to delutredninger til loven; NOU 2015: 12 og NOU 2016: 27. Andre forarbeid er Prop. 76 L (2016-2017) og Prop. 40 L (2017-2018) som er proposisjoner til Stortinget.

Tidligere i oppgaven ble rettskildefaktorer sett mot hverandre med tanke på intensjonen bak visse bestemmelser i lovgivningen. Intensjonen i loven har blitt tolket i henhold til den hierarkiske oppbygningen av rettskildefaktorene, hvor norsk lovgivning ligger øverst.

3.3 | Kvalitativ metode

Kvalitativ metode har som formål å gå i dybden for å forstå, derimot søker kvantitative metoder å forklare. Ved bruk av kvalitativ metode gjennomføres gjerne undersøkelsen ved å omfatte få enheter, hvor man søker etter enhetenes erfaringer og kunnskaper. Hensikten med kvalitative studier er å oppnå dybdekunnskap og helhetlig forståelse om et tema (Grønmo, 2020). For å samle inn personlige erfaringer innenfor de forskjellige bransjene har vi valgt å gjennomføre individuelle dybdeintervju.

Individuelle intervju kan gjennomføres på en strukturert eller ustrukturert måte. Ved strukturerte intervju benyttes forhåndsbestemt tema og spørsmål, med muligheter for avkrysning på spørsmål. Ustrukturert intervju gjennomføres ved at man holder seg innenfor et spesifikt tema, men stiller åpne spørsmål og tilrettelegger spørsmålene for hver intervjusituasjon. Ettersom vi ikke mener at den ene eller andre vil passe oss best har vi valgt å gå for et semistrukturert intervju. Det vil si at vi på forhånd har tilpasset en intervjuguide med åpne spørsmål for å oppnå en fri forklaring, samtidig vil intervjuer stille oppfølgende spørsmål for å danne riktige oppfatninger og unngå antagelser. Hvitvasking kan være et sensitivt tema, hvor dybdeintervju kan gi en større grad av trygghet. Vi kan derfor motta innspill som gjerne ikke hadde kommet fram ved bruk av andre kvalitative metoder (Gripsrud, et al. 2016, s 116).

Utgangspunktet er å skaffe fire informanter fra hver bransje, hvor de igjen representerer forskjellige størrelser på foretaket. Dette for å få et bredere bilde over hvordan foretak i hver av bransjene har forholdt seg til kartlegging av PEP før og etter hvitvaskingslov (2018). Flere informanter enn dette vil være særdeles tidkrevende og kan medbringe betydelige kostnader i form av tid og ressurser for prosjektet. Det er viktig å forstå at ved individuelle dybdeintervju kan ikke informantenes informasjon, meninger og rutiner tas for gitt at de gjelder for hele populasjonen (bransjen som helhet). Derfor tolker vi svarene de gir opp mot hverandre, før vi deretter kommer til en slutning. (Gripsrud, et al. 2016, s 116).

3.4 | Reliabilitet og validitet

Reliabilitet handler om i hvilken grad resultatene er pålitelige. Ved høy reliabilitet vil man altså få samme resultatet om undersøkelsen gjentas (Gripsrud, et al. 2016, s. 61). En undersøkelses reliabilitet kan svekkes dersom tilfeldige feil oppstår. For å unngå slike feil ble intervjuguide sendt ut til alle informanter før gjennomføringen av intervju. Intervjuene ble gjennomført med lydopptak under informantenes samtykke, deretter ble det gjort transkribering ordrett fra lydfil på diktafonen.

Etter transkribering har hver informant fått tilsendt transkriberingen av hva som ble sagt og fått mulighet til å gi tilbakemelding på dette. Denne dialogen med informantene fører til lav risiko for tilfeldige feil og styrker både oppgavens reliabilitet og validitet.

«*Validitet* dreier seg om hvor godt man måler det man har til hensikt å måle». Det vil si at vi kan måle noe med høy nøyaktighet, men det kan være noe annet enn det som var hensikten å måle (Gripsrud, et al. 2016, s. 61). Da får vi det som kalles *systematisk feil*. Intervjuene som gjennomføres i denne undersøkelsen blir gjort med respondenter som jobber med det aktuelle temaet og dermed styrker validiteten. Spørsmålene i intervjuene var åpne og ved intervju via telefon fikk informantene snakke i egne omgivelser som bidrar til trygghet. Informantene er også anonymisert, som fører til at utsagn ikke kan spores tilbake til dem og dermed oppfordrer til å snakke mer fritt. En mulig feilkilde kan derimot være dersom det blir intervjuet for få informanter, og dette ikke gir uttrykk for hva som gjelder for hele populasjon.

3.5 | Vurderingsutvalg

Vurderingsutvalg er elementer som velges ut fra populasjonen fordi de har bestemte egenskaper som vi ønsker skal være representert i utvalget (Gripsrud, et al. 2016, s. 176). Det som er avgjørende her er å velge ut relevante informanter basert på deres erfaring, kompetanse og bransje.

Vi startet tidlig i oppstartsfasen å diskutere hvor mange informanter det ville være behov for, ettersom vi ønsket å danne en reell situasjonsforståelse for de forskjellige bransjene. For mange informanter vil gi i for mye data å analysere, samtidig vil for få ikke gi en reell representasjon av bransjene bank og regnskapsføring. Dette er bransjer hvor hvitvaskingsloven – og dermed regelverket rundt PEP – er svært aktuell. Dermed bør informantene ha god kunnskap og mye relevant erfaring som kan bidra til å styrke undersøkelsens validitet og reliabilitet.

Ettersom det ikke er nedfelt i litteratur hvor mange informanter det er behov i en kvalitativ undersøkelse, valgte vi i oppstartsfasen å gå for totalt åtte informanter. I fasen for å få tak i informanter tok vi kontakt med mange regnskapsførerselskaper, hvorav de fleste forklarte at de ikke hadde mulighet i den hektiske perioden de var inne i, grunnet COVID-19. Bankene vi kontaktet ba oss om å sende dem e-post med spørsmål knyttet til oppgaven, og at de skulle forsøke å besvare så godt de kunne, men vi hørte aldri noe mer fra dem. Økokrim ba oss også om å kontakte dem på e-post med spørsmål, men også de har ikke besvart e-poster fra oss. Både bankene og Økokrim ble forsøkt purret på, uten hell.

Etter å ha kontaktet titalls selskaper klarte vi å få tak i to informanter fra hver bransje, altså totalt fire informanter. I regnskapsførerbransjen fikk vi tak i én informant fra et større foretak (over 30 ansatte) og én informant fra et mindre foretak (under 30 ansatte). I bankbransjen fikk vi tak i to informanter med erfaring som konsulenter for flere selskaper angående hvitvasking. Med utgangspunkt i dette vil vi fremdeles finne ut om dataene som kommer frem i analysen er uavhengig om foretaket er lite eller stort.

Informantene kan ha ulike perspektiv på loven og situasjonen i bransjen. Grunnlaget for dette er at informantene fra regnskapsførerbransjen er hvitvaskingsansvarlig i sin respektive bedrift, og informantene fra bankbransjen har ekstern erfaring fra flere banker.

Informantene ble kontaktet direkte over telefon, gjennom å først kontakte bedriften de arbeidet for. Samtlige av dem var positivt innstilt og ønsket å bidra til forskningen. For å sikre personvernsregelverk og informert samtykke valgte vi i forkant av intervjuene å oversende intervjuguide og informasjonsskriv, som er vedlagt i slutten av oppgaven. Vi har anonymisert informantene i henhold til NSDs godkjenning, men vi beskriver deres erfaring, stilling og hvilken bransje de jobber innenfor. Se vedlegg 2 vedrørende NSDs godkjenning.

INFORMANT	TID BRUKT	STILLING	ERFARING
ANONYM – MINDRE REGNSKAPSFØRERSELSKAP A	23:01	Hvitvaskingsansvarlig	Har jobbet som regnskapsfører i 23 år.
ANONYM – STØRRE REGNSKAPSFØRERSELSKAP B	30:59	Hvitvaskingsansvarlig	Har jobbet både med regnskap og revisjon i totalt 24 år. Hvitvaskingsansvarlig i 5 år.
ANONYM – BEDRIFT C	57:16	Advokat	Har arbeidet som jurist/advokat i 5 år, og spesialiserer seg på rådgivning for rapporteringspliktige foretak etter hvvl.
ANONYM – BEDRIFT D	20:56	Senior Manager	Har ledet arbeid innenfor finansiell kriminalitet og hvitvasking. Har rådgitt flere rapporteringspliktige foretak.

Tabell 1 – Oversikt over informanter

4 | Analyse av data

Analysedelen av oppgaven handler om å drøfte forskningsspørsmålet fra delkapittel 1.2; «Praktiserer regnskapsførerselskapene og bankene hvitvaskingslovens bestemmelser om kartlegging av politisk eksponerte personer i tråd med intensjonene fra lovgiver?». Først presenterer vi empirien fra intervjuene og deretter drøfter vi dataene mot relevant teori.

4.1 | Presentasjon av empiri

Da vi intervjuet informantene, stilte vi syv hovedspørsmål med noen underliggende oppfølgingsspørsmål. De mest sentrale spørsmålene omhandlet metoder for hvitvasking, systemer for å identifisere PEP, forsterkede kundetiltak før og etter hvitvaskingsloven 2018, samt muligheten for å etterleve loven. Samtlige av de forhåndsbestemte spørsmålene er vedlagt i vedlegg 1. Dataene vi tar for oss i dette delkapittelet er en oppsummering av hva informantene svarte på de mest sentrale spørsmålene.

4.1.1 | Metoder for hvitvasking

Vi startet hvert intervju med å spørre om informanten visste hva hvitvasking og politisk eksponert person innebærer. Samtlige av informantene hadde forståelse for hva disse begrepene innebar, men informanten fra bedrift A var litt usikker på hvor langt man skulle strekke begrepet «politisk eksponert person». Med dette pekte han på hvor bredt omfanget av PEP og indirekte PEP er.

Deretter stilte vi spørsmål om hvilke metoder informantene kjenner til for å hvitvaske penger i sin bransje. Informanten fra bedrift B mente at tjenesten de leverer (regnskapsføring) ikke i seg selv er egnet for hvitvasking, men at de er i en posisjon til å avdekke hvitvasking hos sine kunder. Da vi spurte informanten fra bedrift A om metoder for hvitvasking ble det nevnt overfakturering, ved å lage faktura og kreditnota på forskjellige tidspunkt, noe som forekommer spesielt i håndverksbransjen eller bygge bransjen. Det vekkes også mistanke ved uvanlige overføringer av finansielle midler.

De to informantene fra bedrift C og D har erfaring fra konsultering i bankbransjen og viste god forståelse for begrepet. Informanten fra bedrift C forklarte mer i retning mot at oppfangning av hvitvasking i bankbransjen er transaksjonspreget, og at bankene fungerer som mellomledd ved hvitvasking. Informanten fra bedrift D nevnte de tre fasene ved hvitvasking av penger; plassering, tilsøring og integrering. For regnskapsførerbransjen mente informanten fra bedrift C at ting blir litt

annerledes siden de er en ekstern tredjepart i transaksjonene som gjennomføres. Regnskapsførere skal inn i etterkant for å verifisere og kontrollere handlinger som er gjort av kunden. Informanten fra bedrift D nevnte også at hvitvasking for eksempel kan skje gjennom fiktiv fakturering, oppblåsing av regnskap, skatteunndragelse og miljøkriminalitet.

4.1.2 | Kartlegging av politisk eksponerte personer før hvitvaskingsloven (2018)

Det neste temaet vi gikk inn på var systemer for å identifisere PEP og forsterkede tiltak mot PEP i de forskjellige bransjene før hvitvaskingsloven (2018). De to informantene fra regnskapsførerbyråene hadde lite informasjon å komme med angående kartleggingen av PEP før innføringen av hvitvaskingsloven (2018). Informanten fra bedrift B hadde et inntrykk av at regnskapsførerbransjen ikke hadde en aktiv tilnærming til oppfølging av PEP tidligere. Politisk eksponerte personer var heller ikke nevnt ved kursing og det var ikke lagt noe særlig vekt på slike personer ifølge informanten fra bedrift A. Fokuset på PEP innenfor deres bransje kom ikke før innførselen av den nye hvitvaskingsloven. Informanten fra bedrift B mente at begrepet er blitt mer tydeliggjort, og den nye loven gjorde at regnskapsførerbransjen fikk flere forpliktelser og krav til system for å fange opp PEP.

Informanten fra bedrift D forklarte at banker bruker internasjonale PEP lister som de screener alle sine kunder mot, både selve kunden og transaksjoner som gjennomføres. Dette gjøres også i dag, bare at det nå også inkluderer norske kunder. I tillegg til denne automatiske screeningen, spurte de kundene om vedkommende er PEP, kjente medarbeidere eller nære familiemedlemmer av PEP. Slike egenerklæringer fra kunden kan ifølge informanten være en stor feilkilde, da kunden ofte ikke forstår hva det innebærer. Informantene fra bankbransjen forklarte at leverandørene av screeninglister er blant annet Dow Jones, World-Check, EVERY Peppol, Trapets, eller Bogard. Noen banker setter også opp egne lister basert på offentlige kilder.

Da vi spurte informanten fra bedrift C, forklarte han at den forrige loven kun inkluderte PEP i form av høytstående offentlige verv i utlandet. Videre beskrev han at man skulle ha systemer for å fange opp disse, men at utenlandske PEP er litt uoversiktlig. Dette begrunnet han med mengden personer i utlandet og at man da gjerne ikke har like god kontroll over hvem som er PEP. Informanten snakket videre generelt om intensjonen bak den nye loven. Kravene i hvitvaskingsloven har ifølge informanten eksistert i 10-12 år, men det har ikke vært noe tradisjon for å sanksjonere bedrifter som ikke etterlever kravene. Dermed har det ikke vært så stort fokus på hvitvasking og korrupsjon i Norge, men heller utlandet.

4.1.3 | Kartlegging av politisk eksponerte personer etter hvitvaskingsloven (2018)

Informantene ble videre spurt om hvordan bransjene har tilpasset seg de nye kravene om å ha systemer for å identifisere PEP og indirekte PEP, samt det å fatte forsterkede kundetiltak mot dem. Vedrørende de nye kravene i loven forklarte informanten fra bedrift B at den nye loven medfører en del forpliktelser som må oppfylles i forbindelse med PEP, blant annet ved å innføre systemer i henhold til loven. Ved opprettelse av et nytt kundeforhold gjennomfører de ID kontroll, kartlegger reelle rettighetshavere, kontroll og eierstruktur, gjør risikovurdering og det vurderes om det er PEP involvert. De ber videre om dokumentasjon på hvem som er eierne og får kundene selv til å svare på egenerklæring om de er PEP. Det brukes ikke noe lister, men de må heller basere kontrollen på tillit til kundene sine.

Informanten fra bedrift A nevnte ID kontroll, kartlegging av reelle rettighetshavere og å få kunden til å svare på egenerklæring om de er PEP. Samtidig må de bare stole på at kundene svarer ærlig dersom vedkommende er PEP. Informanten mener det er litt vanskelig å etterprøve om kundene er ærlige, eller om de i det hele tatt forstår hva PEP innebærer. Informanten poengterte at det er usikkerhet rundt «hvor langt man skal strekke det», og at mange personer selv ikke er klar over at de sitter i en posisjon som gjør dem til en politisk eksponert person direkte eller indirekte. På oppfølgende spørsmål om det ble brukt lister til å kontrollere egenerklæringer svarte informanten «... altså hvilke lister skal vi få tak i da?».

Når bedrift B gjennomfører forsterkede kundetiltak mot en PEP så gjøres dette ved at de følger kunden opp tre ganger i året. Måten kunden følges opp er ved å gjennomføre en ekstra kontroll hvor de vurderer hvorfor kunden er på forsterkede kundetiltak. Dette utføres ved å se etter endringer i rollen kunden har, samt at de kontrollerer endringer av eierstruktur. Begge informantene fra regnskapsførerbransjen forklarer at ved kunder som er PEP gjør de mye av det samme som ved vanlige kunder, men de går mer i dybden ved kontroll av regnskap og transaksjoner. Det vil si at det kreves dokumentasjon og forklaring på alle transaksjoner som gjennomføres, slik at alle transaksjoner og verdier i kundeforholdet kan etterspores. Informant fra bedrift A nevner også at de veileder kunder på forsterkede tiltak ved å oppfordre til grundigere dokumentasjon slik at alle handlinger kan spores.

Som nevnt i forrige delkapittel forklarte begge informantene fra bedrift C og D om lister som brukes for å «screene» kundene, samtidig som de spør om kunden er PEP eller indirekte PEP. Informanten fra bedrift C forteller at det er viktig å forklare så tydelig som mulig hva det innebærer, slik at det ikke oppstår noe feilkilde ved at kunden ikke forstår at de omfattes av begrepet. Videre forteller informant at egenerklæring typisk vil være godt nok for mindre foretak, men større foretak gjerne

må anvende både egenerklæring og lister. Det er også en utfordring med screening for å fange opp om enten daglig leder, styreleder eller andre reelle rettighetshavere er PEP. Når det gjelder indirekte PEP må disse som hovedregel fanges opp av egenerklæring. Foreløpig finnes det ikke systemer som fanger opp slike relasjoner, men informanten nevner at dette kan være noe som er under utvikling.

Ved kunder som er PEP forklarte informanten fra bedrift D at bankene undersøker hvorfor en person går under begrepet PEP. Deretter innhenter de mer informasjon om midlenes opprinnelse og formuens opphav.

Informanten fra bedrift C kunne fortelle oss litt generelt om hvordan kundetiltak i henhold til lovverket skal fattes i de forskjellige bransjene. Først og fremst er alle foretakene pålagt å ha risikovurderinger og rutineverk som ligger i bunnen, som skal beskrive de ulike risikokategoriene foretakene opererer med. Ved forsterkede kundetiltak er man pliktig til å dokumentere en hyppigere og mer intens overvåking og oppfølging av kunden. Informanten forklarte at kundetiltakene i hvitvaskingsloven ellers er basert på virksomhetens egne risikovurderinger, men at PEP automatisk medfører høy risiko. Informanten nevnte at i bankbransjen praktiseres forsterkede kundetiltak ved å gjennomføre nærmere oppfølging, spesielt knyttet til midlenes opprinnelse, sjekk av legitimasjon, og transaksjonsovervåking som innebærer flagging av mistenksomme transaksjoner.

4.1.4 | Muligheten for å etterleve reglene som er rettet mot PEP

Avslutningsvis spurte vi hva informantene mente om mulighetene for å etterleve reglene som er rettet mot PEP i hvitvaskingsloven 2018. Det var en felles oppfattelse hos de to informantene fra regnskapsførerbransjen at det var litt vanskelig. De mente det er utfordrende å fange opp alle som er PEP, og en mulig feilkilde vil være at kundene ikke nødvendigvis forstår at de er omfattet av begrepet. Samtidig er det vanskelig å forholde seg til kretsen rundt den politisk eksponerte personen. Informanten fra bedrift A utdypet med at nære familiemedlemmer kanskje ikke skulle vært med i loven, eller blitt mer begrenset, samt at kravene i loven burde skille mellom bransjene. Informanten forteller videre at det fører til en unødvendig stor byrde for regnskapsførere i forhold til sannsynligheten for at de oppdager noe kriminelt.

Informanten fra bedrift D kunne fortelle oss at det absolutt er mulig å etterleve kravene i loven, og at loven ikke skiller noe mellom en utenlandsk og norsk PEP. Informanten mener det faktisk er enklere å bekrefte informasjon om en norsk PEP, og dermed gir den nye loven ikke spesielle utfordringer. For små selskaper derimot, nevner informanten at det kan være mer utfordrende fordi mange små foretak ikke har system som hjelper dem med å dokumentere kontrollene de gjør underveis. Samtidig kan det være utfordrende for selskaper uten nødvendige ressurser til å

oppdatere informasjonen på eksisterende kunder ved løpende kundetiltak, fordi det kan være tidkrevende.

Informanten fra bedrift C mente at det er ganske vanskelig å etterleve loven, siden lovteksten og forarbeidene setter strenge krav. Veiledninger som er publisert presiserer disse tingene ytterligere for de aktuelle foretakene, og gjør det mulig å overholde regelverket formelt sett. Derimot er formålet med loven at foretak skal ha oversikt over alle kunder som er politisk eksponerte personer, noe som kan være vanskelig. For små selskaper er det typisk nok å stille et godt spørsmål, men informanten oppfatter disse spørsmålene som generiske og ikke helt i tråd med kravene som stilles og at de ofte bygger på en standard som ikke er tilpasset virksomheten. Dette fører da til misforståelser hos kunder, og at de dermed ikke er klar over at de faktisk er PEP eller indirekte PEP.

4.2 | Drøfting

Empirien fra intervjuene gir oss informasjon om bransjenes forståelse av begrepene hvitvasking og politisk eksponert person, og hvordan de praktiserer reglene for kartlegging av PEP og indirekte PEP. Dataene fra empirien tar vi med videre inn i neste del av oppgaven, hvor vi drøfter hvordan virksomhetene praktiserer reglene for kartlegging av PEP og indirekte PEP i forhold til hvordan de skal praktisere dem etter intensjonen i delkapittel 2.5.

4.2.1 | Politisk eksponerte personer før hvitvaskingsloven (2018)

I Hvitvaskingsloven (2009) var politisk eksponerte personer omfattet av forsterkede kundetiltak etter § 15 annet ledd. Politisk eksponerte personer var definert som personer i høytstående offentlig verv eller stilling i en annen stat enn Norge, samt nært familiemedlem og kjent medarbeider. Vi kan se tilbake til teoridelen i delkapittel 2.1.2 og Max Gudmundsens synspunkt om at omfanget av politisk eksponerte personer kun gjaldt internasjonale PEP.

Dette ble det en endring på da den nye hvitvaskingsloven trådte i kraft 15. oktober 2018. Den nye loven utvidet begrepet "politisk eksponert person" slik at det også omfattet høytstående stillinger mv. i Norge, ikke bare i utlandet. Samtidig ble det innført sanksjonsmuligheter, for å kunne straffe rapporteringspliktige som ikke følger loven. Ettersom det forrige regelverket bare gjaldt utenlandske PEP'er og det ikke var like gode sanksjonsmuligheter, kan det tenkes at det ikke var prioritert blant rapporteringspliktige foretak?

Ettersom regnskapsførerselskaper har kontroll og oversikt over virksomheters regnskap kan det tenkes at de bør ha kunnskap om hva hvitvasking og politisk eksponerte personer innebærer. Begge informantene fra regnskapsførerbransjen bekreftet at de har forståelse for begrepene. Det kan videre tenkes at regnskapsførerselskaper i all hovedsak har kunder i Norge ettersom regnskapsførere er utdannet innenfor det norske regelverket. Derfor kan det stilles spørsmål om rapporteringspliktige fra regnskapsførerbransjen har noen erfaring med internasjonale politisk eksponerte personer, og om kunnskapsnivået her er godt nok. Med tanke på at loven fra 2009 ikke omfattet norske PEP kunder så er det forståelig at informantene fra regnskapsførerbransjen ikke hadde noen aktiv tilnærming til PEP før den nye loven ble innført. Den ene informanten forklarte også at PEP ikke var relevant tidligere, noe som stemmer godt dersom man tar forbehold om at foretakene i all hovedsak hadde nasjonale kunder. Ulempene med at de ikke hadde en aktiv tilnærming er at det trolig kan ha en påvirkning på hvordan bransjen håndterer PEP etter dagens lovverk. Dersom de ikke har hatt systemer for å fange opp PEP, og ikke har erfaring med slike kunder fra tidligere vil de da kunne klare å etterleve alle kravene etter dagens lovverk?

Antageligvis har banker i Norge hovedsakelig norske kunder, men ettersom en bank kan gjennomføre transaksjoner og betalinger så vil de kunne ha internasjonale kunder. Dette kan være alt fra bankkontoer med internasjonale eiere til transaksjoner mellom nasjonale og internasjonale kunder. Derfor kan man tenke seg at det foreligger mer erfaring med internasjonale kunder og dermed at etterlevelsen av loven med rundskriv fra 2009 var bedre i bankbransjen.

Basert på informasjonen fra de to informantene i bankbransjen kan vi si at bankbransjen generelt hadde god etterlevelse av bestemmelsene for internasjonale PEP etter hvitvaskingsloven 2009. De fattet ikke ekstra tiltak mot norske PEP ettersom det ikke var bestemt i loven. Ettersom de allerede hadde systemer for å fange opp internasjonale PEP og var kjent med de ekstra kundetiltakene mot PEP, vil det kanskje være naturlig å tenke seg at de hadde gode forutsetninger for å etterleve de nye kravene som kom i 2018.

Det står ikke spesifikt i hvitvaskingsloven (2009) hvordan de rapporteringspliktige skulle finne ut om en ny kunde er PEP, men bransjene fikk veiledning om dette i rundskriv 8/2009 og for bankene forelå det oppdatering i rundskriv 24/2016. Kapittel 4 fjerde avsnitt i sistnevnte rundskriv nevner at de rapporteringspliktige skulle ha standardiserte egenerklæringer der kunden selv skulle bekrefte om de var PEP eller nær familie/kjent medarbeider. Informantene fra bedrift C og D forklarte at «screening» av internasjonale kunder mot kommersielle internasjonale PEP lister var aktuell praksis før hvitvaskingsloven (2018). Rundskriv 24/2016 nevnte også dette med kommersielle PEP lister,

men utdyper at dette ikke er nødvendig for å kunne registrere en kunde. Altså var det kun behov for å innhente egenerklæring.

4.2.2 | Systemer for identifisering – Hvitvaskingsloven §§ 12 og 13

For å få informasjon om de rapporteringspliktiges systemer for å identifisere en politisk eksponert person og indirekte individer etter hvvl. §§ 12 og 13 stilte vi spørsmålet: “Hvordan gjennomfører dere kontroll og tiltak mot PEP etter innføring av den nye hvitvaskingsloven?”. Som vi gikk inn på i forarbeidene og veiledningene i teoridelen, er minstekravet at kunden svarer på en egenerklæring om de er PEP eller ikke. Egenerklæringen de signerer skal i henhold til rundskriv 8/2019 punkt 4.9.5 inneholde nok informasjon til at kunden skal forstå hvem som er definert som politisk eksponert person.

Identifisering av PEP kan i seg selv være ressurskrevende. Ved mulighet for flere titalls personer som blir indirekte PEP i henhold til hvitvaskingsloven § 2 bokstav g og h, vil det kreve betydelige ressurser å identifisere alle. Dersom dette vurderes opp mot den risikobaserte vurderingen som punkt 4.9.5 i rundskriv 8/2019 viser til, vil det da være verdt ressursbruken?

4.2.2.1 | Regnskapsførerbransjen

Informantene fra bedrift A og B har ifølge intervjuene oppfattet at det er kommet endringer i hvitvaskingsloven (2018) som krever mer fokus på PEP og indirekte PEP i regnskapsførerbransjen. Som nevnt tidligere, gjelder kravene om systemer nå også for nasjonale kunder og dermed vil regnskapsførerbransjen forholde seg til PEP i en helt annen grad enn før. Det er i tillegg lavere terskel for sanksjoner om loven ikke følges. Disse endringene medfører at regnskapsførerselskaper må omstille seg fra det forrige lovverket, som de ifølge informasjonen fra delkapittel 4.1.2 ikke måtte forholde seg til. Da blir spørsmålet om de har klart å omstille seg og tilegne seg nok kunnskap for å følge regelverket om å fange opp PEP og indirekte PEP.

Underveis i utvalgsprosessen oppgav et par regnskapsførerbyrå at de ikke anså regelverket rundt PEP som relevant for dem, derfor ønsket de ikke bruke tid på et intervju. Her må det stilles spørsmål om bransjen er godt nok informert om at regelverket omfatter dem, eller om de ikke har slike kunder og derfor ikke hadde informasjon å tilby oss. Ettersom vi fikk korte svar fra de aktuelle selskapene, var det ikke mulig å identifisere dette nærmere. Det er påfallende at de sier det ikke er helt relevant for dem, siden de kan få slike kunder i fremtiden og derfor bør ha rutiner rundt dette.

Informantene forklarte at den mest brukte metoden for å fange opp PEP i regnskapsførerbransjen er et egenerklæringskjema som nye kunder må lese over, forstå og svare på om de er PEP. Dette lever i all hovedsak opp til kravene fra hvitvaskingsloven med forarbeidene NOU 2016:27 punkt 5.2.4.6 og veiledningen i rundskriv 8/2019 punkt 4.9.5.

Informanten fra bedrift B nevner at det kan være vanskelig å fange opp at kunden er PEP dersom personen selv har svart nei på skjemaet. I tillegg kan det være at personen selv ikke oppfatter seg selv som en PEP. Videre forklarte informanten at noen av de større foretakene har faste oppsatte kontroller for å fange opp om kunder er blitt PEP underveis i kundeforholdet. Informanten fra bedrift A forklarte at de forsøker å følge med manuelt via søk gjennom aviser, nyheter, nettsøk og andre medier. Disse manuelle metodene må kunne beskrives som svært tidkrevende, og et automatisk system vil kreve mindre tid, men være mer kostbart å utvikle. Mulighetene for å kunne utvikle et slikt automatisk system virker å variere med størrelsen på foretaket.

4.2.2.2 | Bankbransjen

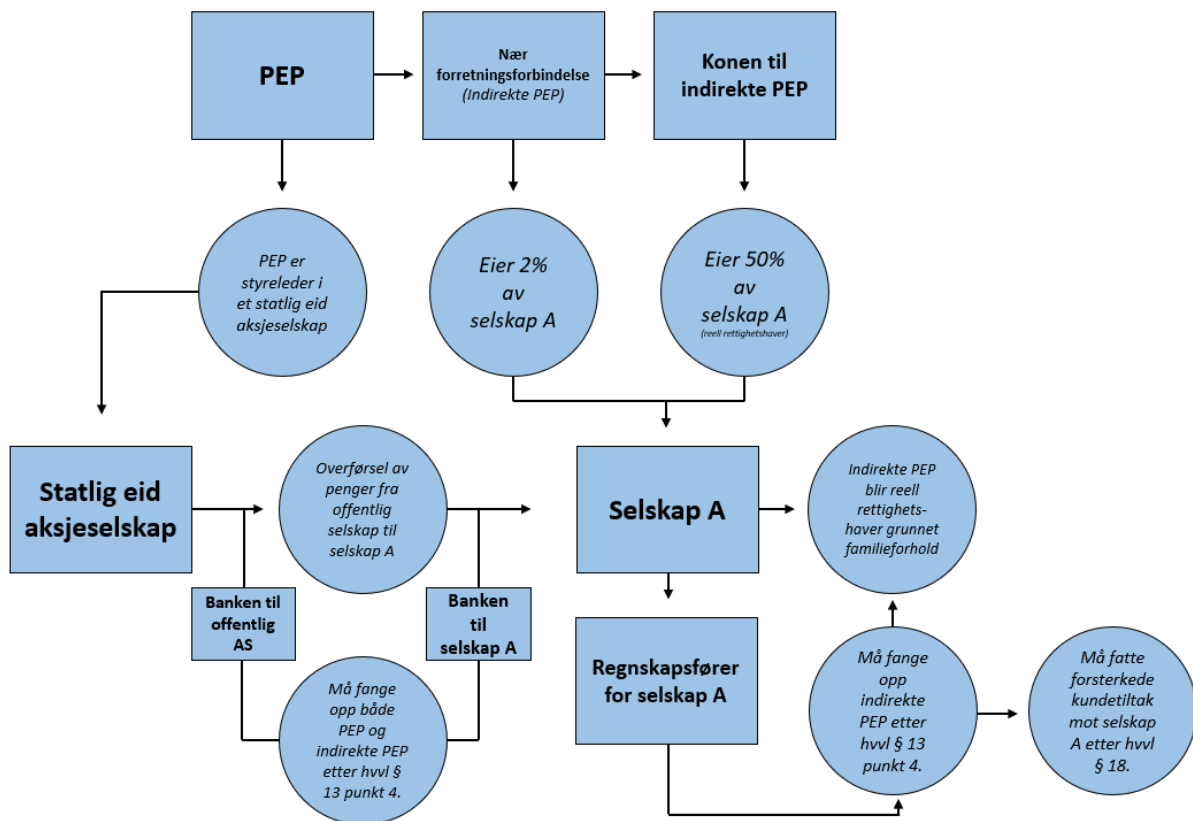
Bankene er større foretak, og er ifølge informanten fra bedrift C gjerne oftere i kontakt med hvitvasking ved at de utfører selve transaksjonen. De har derfor satt av mer ressurser og kapital for screening av kunder. De bruker tiltak som løpende screening mot PEP-lister som de selv bygger opp eller kjøper fra andre selskap, i tillegg til egenerklæring. Informant C og D svarer at de aller fleste bankselskap spør spørsmål om kunden er PEP, i familie med PEP, eller kjent medarbeider, ved opprettelse av nye kundeforhold.

Bankenes rutiner for å fange opp PEP henger sammen med at det er der transaksjonene skjer. Transaksjoner er ikke bundet av nasjonale grenser, dermed har de hatt potensielle PEP som kunder før den oppdaterte loven kom. Dette følger også tidlige veiledning til den eldre hvitvaskingsloven (2009 og rundskriv 8/2009 og 24/2016). Ifølge Rundskriv 8/2009 s.29 ville bransjen følge loven ved å kjøre lister de abonnerer på opp mot kundedatabasen sin. Dette var godt nok selv om listene i seg selv ikke var fullstendige. I tillegg måtte de ha kontrollspørsmål opp mot kundene. For de små foretakene som ikke hadde jevnlig kontakt med utenlandske kunder ville det etter rundskrivet være nok å stille kontrollspørsmål. Siden det er kostbart å utføre forsterkede kundetiltak vil det lønne seg å ha oppdaterte lister for å fange opp personer som ikke er PEP lenger. Derfor oppdateres listene deres jevnlig, ofte hvert kvartal. Man kan tenke seg at systemene de hadde for å fange opp utenlandske PEP har gjort dem godt rustet til å inkludere norsk PEP.

4.2.2.3 | utfordringer knyttet til identifisering

Utvidede tiltak for å identifisere om en kunde er PEP eller en indirekte PEP, er basert på en risikovurdering. Risikoen vurderes i henhold til hvvl. § 9 og tilhørende paragrafer. Det vil si at ytterligere tiltak for å identifisere en PEP utover det å gi kunden en egenerklæring er risikobasert med tanke på kundens formål, mengden av kundens midler, transaksjoners størrelse, med mer. Om en person er indirekte PEP kan det være utfordrende for et mindre foretak å gjøre en korrekt risikovurdering for å oppdage det, og dermed kan potensielle PEP eller indirekte PEP forbli på forenklete kundetiltak. Dette gjelder spesielt om kunden svarer nei på egenerklæringen. Det finnes andre metoder enn egenerklæring, men ingen av disse er kontrollert av myndighetene i Norge. I delkapittel 4.1.3 ble det nevnt av en av informantene at eksterne selskaper jobber med å lage egne systemer som fanger opp reelle rettighetshavere og nær familie til personer. Et slikt system vil gjøre det lettere å fange opp slike personer, men per dags dato finnes det ikke slike kommersielle systemer som vi er klar over.

Figur 4.1 viser en fiktiv situasjon hvor vi har en PEP som er styreleder i et statlig eid aksjeselskap. Vedkommende har en kjent medarbeider som dermed blir en indirekte PEP. Denne indirekte PEP'en har aksjer i selskap A, men er ikke en reell rettighetshaver på papiret, ettersom han kun eier 2% av aksjene og ikke har en særegen avtale som gjør at han blir en reell rettighetshaver. Men ettersom konen eier 50% av aksjene vil de begge være reelle rettighetshavere. Konen har et annet etternavn enn ektemannen, derfor er ikke er naturlig å anta at de to er i familie. Her vil det trolig være utfordrende for regnskapsføreren til selskap A å finne ut at den indirekte PEP'en er en reell rettighetshaver og en nær forretningsforbindelse av en PEP, som dermed krever å bli satt på forsterkede kundetiltak. Samtidig vil muligens en transaksjon mellom det offentlig eide selskapet og selskap A representere høy risiko.

Figur 4.1 – Hvordan en reell rettighetshaver kan være indirekte PEP

Reelle rettighetshaver kan være et vanskelig område hvor det ofte kreves store ressurser for å kartlegge hvem som omfattes av dette. Man kan tenke seg at det ikke skal være så vanskelig ettersom det står i Brønnøysundregisteret hvem som eier foretak. Det forekommer at aksjeselskap er registrert med flere eiere, og at eierstrukturen er delt over flere generasjoner. For eksempel bestefaren som eier 1% kan være en reell rettighetshaver om han har avtale med barn og barnebarn som gir han kontroll over mer enn 25% av selskapet. Dette vil med andre ord gjelde alle avtaler som totalt gir samme eller høyere eierandel. Om regnskapsfører AS er et lite foretak vil de kunne ha vansker med å identifisere den reelle rettighetshaveren, i tillegg til å finne ut om han er PEP. Det kan kanskje tenkes at det vil være lettere for banker å finne ut om den kjente medarbeideren er PEP siden de vil undersøke begge sider av en eventuell transaksjon mellom selskapene (som figuren viser), men dette vil muligens kreve mer ressurser enn det et lite regnskapsførerselskap har tilgjengelig.

PEP-lister som brukes i finansbransjen er kommersielle og må betales for. Det er ingen autoritativ liste i Norge, dermed er det heller ingen kontroll på om listene er oppdatert. Dermed vil det være vanskelig for små foretak å holde seg helt oppdatert på hvem som er PEP eller indirekte PEP. Det å være kjent medarbeider til en politisk eksponert person er veldig åpent, selv om de er kjent

medarbeider er det ikke gitt at de har nær forretningsforbindelse. Den største utfordringen i eksempelet blir dermed å fange opp indirekte PEP etter gitt lov og rundskriv.

4.2.3 | Forsterkede kundetiltak – Hvitvaskingsloven § 18

Hvitvaskingsloven § 18 sier at rapporteringspliktige skal gjennomføre forsterkede kundetiltak når kunden er PEP eller en indirekte PEP. Som det kommer frem i kapittel 2.3 innebærer forsterkede kundetiltak hovedsakelig å innhente mer informasjon om transaksjoner, midlenes opprinnelse, formues opprinnelse, kunden og kundeformålet. Da blir spørsmålet; gjennomfører bransjene forsterkede tiltak i henhold til regelverket?

4.2.3.1 | Regnskapsførerbransjen

Informanten fra bedrift B forklarte at forsterkede kundetiltak hos dem innebærer oppfølging av kunden tre ganger i året. Ved oppfølging blir det gjennomført ekstra kontroll på hvorfor kunden skal ha forsterkede kundetiltak og om det fortsatt er grunnlag for å gjennomføre forsterkede kundetiltak. Dette kan omhandle hvem som har eierskap eller kontroll, forklarte informanten. Det må vurderes om ekstra kontroll av eierskap og struktur er nok for å tilfredsstille kravene vi nevnte i kapittel 2.3.

Som nevnt i delkapittel 4.1.3 fortalte informanten fra bedrift A at de ved forsterkede kundetiltak forlanger mer informasjon fra kunden. Blant annet ønsker de forklaringer på hvorfor enkelte handlinger blir utført. Dette samsvarer med de forsterkede tiltakene som er nevnt i kapittel 2.3. Samtidig forklarte informanten at de gjør også veileder kunder som er på forsterkede tiltak. Veiledningen gjennomføres ved å informere kunden om at de bør dokumentere ting skikkelig med tanke på at andre kan stille spørsmål til handlingene i regnskapet. Dette kan medføre at sporbarheten økes i kundens regnskap og kan forebygge misligheter fordi det kreves bedre dokumentasjon. Ulempen kan derimot være at kunden blir informert om at de er på forsterkede tiltak, og dermed prøver å gjøre grundigere dokumentforfalskning. Her bør kanskje den rapporteringspliktige kun følge veiledningene og ikke hinte til at kunden er på forsterkede kundetiltak, dette kan eventuelt kunden finne ut av selv hvis de absolutt går inn for det og leser loverket.

Midlenes opprinnelse nevnes ikke spesifikt fra regnskapsførerselskapene, men informanten fra bedrift A nevnte at ved forsterket kundetiltak så skal man grave litt dypere og kreve mer dokumentasjon.

4.2.3.2 | Bankbransjen

Informanten fra bedrift C forklarte at man ved forsterkede kundetiltak innhenter informasjon og dokumentasjon på midlenes opprinnelse. Ved ordinære tiltak gjøres ikke dette, eventuelt innhentes det bare informasjon og ikke dokumentasjon. Tiltakene informanten nevnte samsvarer med kravene fra kapittel 2.3. Han fortalte også at det typisk innhentes dokumentasjon for bekreftelse av informasjonen som er levert fra kunden ved forsterkede tiltak kontra ordinære. Informanten forteller også at det stilles strenge krav til sporbarhet og dokumentasjon i Hvitvaskingsloven, det vil si at hele prosessen skal være mulig å spore i ettertid. Å frembringe og gjennomgå dokumentasjonen er naturlig nok ganske tidkrevende for banken ettersom de gjerne har flere kunder å forholde seg til. Dersom man skal se det opp mot lovverket, vil det da være verdt å gjennomføre så omfattende tiltak?

Den siste informanten er konsulent og advokat i bedrift D og har erfaring med rådgiving og konsulenttjenester om blant annet hvitvaskingsloven for nærmest alle finansinstitusjoner. Han forteller at det er "kjenn din kunde" prinsippet som ligger i bunn og at jo høyere risiko det er knyttet til kunden jo mer må du vite om vedkommende. Med PEP definisjonen følger det automatisk høyere risiko og derfor forsterkede tiltak. Med forsterkede tiltak søkes mer informasjon og objektet forteller; «En ber gjerne om å få legitimasjon og bekrefter legitimasjon på et større antall kretser/individer, kanskje gjerne hele styret, bare for å verifisere at alle disse personene de er ikke kriminelle personer og så videre, med dårlig renommé blant annet.»

Videre nevnes det også ekstra fokus på midlenes opprinnelse. I banker kontakter man gjerne kunden over telefon for å kontrollere transaksjoner, utfører ekstra transaksjonskontroll og flagging av transaksjoner. Det skal også mindre til for å utløse alarm i banken. En kunde på forsterket tiltak har en lavere grense for kontantuttak eller innskudd før det flagges for nærmere undersøkelse. Det samme gjelder spesielt transaksjoner til utlandet.

Andre ledd i hvitvaskingsloven § 18 omhandler etablering av kundeforhold med PEP eller hvis en eksisterende kunde blir PEP så skal det innhentes godkjenning fra overordnet og det skal gjennomføres tilstrekkelige tiltak for å fastslå midlenes opprinnelse. Midlenes opprinnelse er utdypet av informantene fra bank, men ikke regnskapsførerbransjen. Godkjenning fra overordnet nevnes ikke av noen av informantene i begge bransjer. Dette kan ha med å gjøre at begge fra regnskapsførerselskap er hvitvaskingsansvarlige slik at det er gjerne de som er overordnet og

godkjenner PEP kunder når kollegaer presenterer dem. Det kan være et svar på hvorfor de ikke nevnes da det ikke er normalt for dem å kontakte sine overordnede for godkjenning.

Informanten fra bedrift C nevnte at en PEP typisk blir på forsterkede kundetiltak i ett helt år etter at vedkommende har fratredd stillingen som innebærer denne statusen. Dette samsvarer med bestemmelsene i hvitvaskingsloven § 18 femte ledd.

4.2.4 | Sammenligning av bransjene

Vi har til nå drøftet hvordan de to bransjene forholder seg til de tre delspørsmålene vi stilte i delkapittel 1.2. Ettersom foretakene i de to bransjene kan ha ulik størrelse, vil ressursene kunne variere, så hvordan kan man si at praktiseringen er imellom dem?

4.2.4.1 | Før hvitvaskingsloven 2018

På spørsmål om praktiseringen av PEP før den nye hvitvaskingsloven fikk vi som svar fra begge informantene i regnskapsførerbransjen at inntrykket deres var at PEP ikke var et aktuelt tema eller noe man hadde en aktiv tilnærming til. Samsvaret i deres forklaringer tyder på at praktiseringen gjaldt uavhengig av størrelsen på foretakene. I bankbransjen derimot er det nevnt at de tidligere hadde screening av kunder mot kommersielle lister for utenlandske PEP. Ettersom begge informantene har vært konsulenter for ulike banker vil det være naturlig å anta at praktiseringen vil være uavhengig av størrelsen på foretakene.

Forutsetningene for å bygge videre på systemene for å identifisere og å fatte forsterkede kundetiltak mot PEP var bedre for bankbransjen. Dette kan ha hatt innvirkning på hvordan praktiseringen og oppfølgingen av PEP fra Norge har blitt gjennomført etter innføring av hvitvaskingsloven (2018).

4.2.4.2 | Systemer for å identifisere PEP

Dersom vi sammenligner de fire informantenes besvarelsene mot hverandre, kan vi se at det ikke foreligger noen forskjell på system for å identifisere PEP og indirekte PEP innad i bransjene. Derimot foreligger det forskjeller mellom de to bransjene. Regnskapsførerbransjen har løst §§ 12 og 13 ved at kundene må svare på en egenerklæring om de er PEP ved opprettelse av kundeforholdet.

Bankbransjen stiller også spørsmål, men har tatt ytterligere tiltak ved at de har systemer som består av lister som de kan kryssjekke kundeforhold opp mot. Regnskapsførerbransjens tilnærming

til disse bestemmelsen virker derfor å være tillitsbasert, i forhold til bank som verdsetter kontroll og verifisering av slike egenerklæringer. Basert på disse funnene blir spørsmålet hvilken av disse praktiseringene som er riktig? Vi kommer tilbake til dette i den avsluttende delen i oppgaven.

4.2.4.3 | Forsterkede kundetiltak

Ved første øyekast på informasjonen som er kommet fra regnskapsførerbransjen ser det ut til å være en forskjell innad i bransjen. Begge informantene forklarte seg om kontroll av eierskap og ID. Informanten fra bedrift B utdypet dette med hyppigheten av kundekontrollen og hvordan de gjennomføres, hvorav informant A forklarte seg mer om å veilede og bevisstgjøre kunden på å dokumentere sitt arbeid.

I bank fikk vi som svar fra informanten i bedrift C at det settes større fokus på «kjenn din kunde» og at man dermed søker ekstra informasjon om midlenes opprinnelse, eiere og kontroll av transaksjoner. Dette samsvarer med hva informanten fra bedrift D også forklarer.

5 | Oppsummering og konklusjon

5.1 | Oppsummering

I delkapittel 2.5 tok vi for oss intensjonen fra lovgiverne angående kartlegging av PEP. Intensjonen vi la til grunn for undersøkelsen var to ting:

1. En politisk eksponert person, deres nære familiemedlemmer og kjente medarbeidere innebærer høyere risiko og derfor fattes det forsterkede kundetiltak mot slike individer. Forsterkede kundetiltak gjennomføres ved å innhente mer informasjon om transaksjoner, midlenes opprinnelse, formues opprinnelse, kunden og kundeformålet.
2. Rapporteringspliktige skal ha systemer for å identifisere alle politisk eksponerte personer, nære familiemedlemmer og kjente medarbeidere som forsøker å opprette et kundeforhold hos dem. Dette skal foregå ved å minimum stille spørsmål til kunden om de direkte eller indirekte er PEP. Deretter skal de fatte risikobaserte tiltak for å videre undersøke om kunden er PEP.

Hovedformålet med oppgaven var å finne ut «Praktiserer regnskapsførerselskapene og bankene hvitvaskingslovens bestemmelser om kartlegging av politisk eksponerte personer i tråd med intensjonene fra lovgiver?». For å skape en endelig konklusjon rundt problemstillingen legger vi til grunn de tre delspørsmålene.

5.1.1 | Hvordan bransjene forholdt seg til PEP før 2018

Bankbransjen har jobbet med internasjonale transaksjoner i lang tid. De har gjennomført tiltak mot internasjonale PEP i henhold til hvitvaskingsloven 2009, og har hatt kapital og ressurser til å gjennomføre disse tiltakene. Bransjen har fulgt reglene for utenlandske PEP og har dermed innarbeidet rutiner og retningslinjer for behandling og oppfangning av PEP som de har videreført.

Regnskapsførerbransjen hadde lite eller ingen erfaring med PEP før hvitvaskingsloven 2018. PEP bestemmelsene gjaldt internasjonale politisk eksponerte personer i loven fra 2009. Bransjen har derfor i liten grad hatt kontakt med slike kunder, og dermed få eller ingen rutiner for disse.

I delspørsmål 1 spurte vi: «Hvordan forholdt bransjen seg til politisk eksponerte personer før hvitvaskingsloven (2018)?». Her konkluderer vi med at de rapporteringspliktige praktiserte bestemmelsene i henhold til loven.

5.1.2 | Systemer for identifisering av PEP og indirekte PEP

Bankbransjen har systemer hvor de screener kundene mot PEP-lister de enten har laget selv, eller kjøpt av kommersielle tilbydere. Samtidig stiller bankene spørsmål i form av egenerklæring som vi nevnte tidligere. Det jobbes videre med å utvikle systemer som finner reelle rettighetshavere og nære familiemedlemmer.

Regnskapsførerbransjen praktiserer identifisering av PEP ved å stille spørsmål til kunden i en egenerklæring. Disse stammer typisk fra en mal fra for eksempel Regnskap Norge. Det ble også nevnt av informantene at man kan gjøre nettsøk, lese i aviser og følge med på nyheter.

Rundskriv 8/2019 punkt 4.9.5 viser til risikobasert tilnærming angående ytterligere tiltak for identifisering enn å spørre kunden, for eksempel kan det: «benyttes åpne kilder, som internettsøk, eller å kontakte utenlandske myndigheter for klargjøring av faktiske forhold.» Noe som er litt paradoksalt her er at NOU 2016:27 punkt 5.2.4.6 og rundskriv 8/2019 punkt 4.9.5 indirekte foreslår et risikobaserte tiltak, bruk av lister. Ingen lister er publisert fra myndighetenes side, og NOU 2016:27 punkt 5.2.4.6 sier at de kommersielle trolig ikke er troverdig nok. Derfor pålegges ingen å ha lister som kontroll. Dersom man fjerner lister, vil det være svært få tiltak som er realistisk for små foretak å bruke, i forbindelse med sannsynligheten for å identifisere PEP og indirekte PEP i forhold til ressursene det vil kreve.

I delspørsmål 2 spurte vi: «Har bransjene systemer for å identifisere PEP, nære familiemedlemmer og kjent medarbeidere etter hvitvaskingsloven § 12 fjerde ledd og § 13 fjerde ledd?». Her mener vi at bransjen har på plass systemer for å identifisere både direkte og indirekte PEP i henhold til loven, men det finnes stort forbedringspotensial for tilrettelegging av praksisen fra myndighetenes side.

5.1.3 | Forsterkede kundetiltak mot PEP og indirekte PEP

Generelt gjennomfører bransjene forsterkede kundetiltak i henhold til hvitvaskingsloven § 18 og utdypende veiledning i Rundskriv 08/2019 punkt 4.8. Det gjennomgående er at bedriftene ved forsterkede kundetiltak forsøker å tilegne seg mer kunnskap om kunden samt følge tettere opp aktiviteten.

I delspørsmål 3 spurte vi: «Hvordan gjennomfører bransjene forsterkede kundetiltak mot politisk eksponerte personer i henhold til hvitvaskingsloven § 18?». Her mener vi at de rapporteringspliktige gjennomfører forsterkede kundetiltak mot PEP i tråd med bestemmelsene i loven.

5.1.4 | Konklusjon

Etter å ha analysert svarene fra informantene har vi fått et godt innblikk over kunnskapsnivået og praktiseringen av reglene rundt politisk eksponerte personer. Det generelle inntrykket i oppgaven er at bransjene etterlever kravene etter beste evne. Men hvordan stiller vi oss til problemstillingen «Praktiserer regnskapsførerselskapene og bankene hvitvaskingslovens bestemmelser om kartlegging av politisk eksponerte personer i tråd med intensjonene fra lovgiver?». Vi konkluderer med at de rapporteringspliktige praktiserer bestemmelsen om forsterkede kundetiltak i tråd med intensjonen vi la til grunn, altså at PEP og indirekte PEP innebærer høyere risiko og derfor skal på slike tiltak. Videre konkluderer vi med at de rapporteringspliktige praktiserer bestemmelsene om systemer for å identifisere PEP og indirekte PEP i tråd med loven, men ikke klarer å oppnå intensjonen bak det. Grunnlaget for dette er intensjonen vi la til grunn; at alle PEP, deres nære familiemedlemmer og kjente medarbeidere skal fanges opp av de rapporteringspliktige. Et eksempel på en utfordring med dette illustrerte vi i figur 4.1. Det vil trolig ikke være mulig å identifisere alle PEP og indirekte PEP med mindre myndighetene kommer på banen med PEP-lister hvor man kan kryssjekke kunden mot dem.

5.2 | Perspektivering

Vi mener at lovgiverne må på banen for å lage et eget offentlig register for politisk eksponerte personer i Norge, noe som også er anbefalt i «EUs 5th Directive». Et forslag til videre forskning her vil være å undersøke mulighetene for å koble et slikt system mot Brønnøysundregisteret, ettersom dette registeret allerede har oversikt over eierforhold og selskaper. Et slikt system vil kunne gi rapporteringspliktige foretak muligheten til å søke etter kunder som er både fysiske og juridiske personer, og dermed automatisk fange opp eierskap av foretak og liknende. Registeret vil medføre ekstraarbeid for myndighetene ved å kartlegge og oppdatere PEP, men det vil sørge for å lette byrden som ligger på de rapporteringspliktige.

Dersom et slikt system ikke blir opprettet mener vi at lovgiverne bør skille bransjene ut ifra mulighetene for å fange opp hvitvasking hos kunden. Det er gjerne større mulighet for en bank å oppdage hvitvasking enn et regnskapsførerselskap. Dette kan tolkes ut fra Økokrims oversikt over MT-rapportering i 2019, hvor bankene hadde 7595 i forhold til 58 for regnskapsførerselskap (Økokrim, 2020). Det er selvfølgelig mange flere bankkunder sammenlignet med kunder hos regnskapsførerselskap. Likevel mener vi denne statistikken gir et inntrykk av mulighetene for å avdekke mistenksomme transaksjoner i de to bransjene. Samtidig er banker gjerne større foretak

som har mer ressurser enn regnskapsførerforetak, noe som gir dem bedre muligheter for å bruke tid og penger på å kartlegge kundeforhold som inkluderer PEP.

6 | Begrensinger i oppgaven

Vi kommer ikke unna at nedlåsing av landet har hatt innvirkning på oppgaven. I tillegg til dette er våren den mest hektiske perioden i bransjene. Disse faktorene førte til at antall informanter ble færre enn vi hadde håpet på. Vi har heller ikke fått respons fra særorganet vi kontaktet, selv etter purring. Betydningen av færre informanter vil kunne føre til at det er differanser i bransjene vi ikke har fanget opp. Dette er nok mer relevant sett mot størrelsen av foretakene. Det hadde vært interessant å få flere oppfatninger om hvordan det er i mindre foretak, da forskjellen mellom dem kan antas å være større her enn ved store foretak. Det som underbygger noen av funnene våre derimot er at det var et par mindre foretak som svarte at bestemmelsene rundt PEP ikke var relevant for dem.

En generell feilkilde kan være at spørsmålene var for åpne og dermed ikke ble besvart godt nok. Delspørsmål ble benyttet for å spesifisere temaene underveis i intervjuene, men det kan ha forekommet informasjonstap grunnet spørsmålsformuleringen. I etterkant av oppgaveskrivingen ser vi at vi må ta selvkritikk for dette.

Egenerklæringsskjema er minimumskravet til nasjonal lovgiver. Vi gikk ikke inn på om disse skjemaene følger lov og rundskriv. Dermed fikk vi ikke svar på om egenerklæringsskjemaet bransjene bruker er bra nok, eller om disse har mangler og ikke vil være godkjent i henhold til loven.

7 | Litteraturliste

EU. (2015, 05. Juni). Directive (EU) 2015/849 of the European Parliament and the council. Hentet fra: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015L0849&from=EN>

Falkanger, T., Gisle, J. (2019, 7. november) Rettskilder. Hentet 6. april fra <https://snl.no/rettskilder>

FATF. (2013, 27. Juni). FATF Guidance: Politically Exposed Persons (Recommendations 12 and 22). Hentet fra: <http://www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/peps-r12-r22.htm>

Finansdepartementet. (2016-2017). *Endringer i hvitvaskingsloven og verdipapirhandelloven (beløpsgrense for kontantvederlag)*. Prop. 76 L (2016–2017). Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-76-l-20162017/id2546083/>

Finansdepartementet. (2017-2018). *Lov om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering (hvitvaskingsloven)*. Prop. 40 L (2017–2018). Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-40-l-20172018/id2589604/>

Finanstilsynet. (2016, 23. desember). Veiledning - hvitvaskingsregler (Rundskriv 24/2016) Hentet 22. februar fra: <https://www.finanstilsynet.no/contentassets/fad6e7838bf344c4a5de14e1530a77bf/rundskriv-24-2016-veiledning-hvitvaskingsregler.pdf>

Finanstilsynet. (2019, 27. juni). Veileder til hvitvaskingsloven (Rundskriv 08/2019) Hentet 22. februar fra <https://www.finanstilsynet.no/nyhetsarkiv/rundskriv/2019/veileder-til-hvitvaskingsloven/>

Gripsrud, G., Olsson, U. H., & Silkoset, R. (2018). *Metode og Dataanalyse*. Oslo: Cappelen Damm AS.

Grønmo, Sigmund. (2020, 10. Januar). Kvalitativ metode. Hentet fra: https://snl.no/kvalitativ_metode

Gudmundsen, Max. (2018, 22. Februar). Ny hvitvaskingslov er på trappene! Hentet fra <https://blogg.pwc.no/finansbloggen/ny-hvitvaskingslov-er-p%C3%A5-trappene>

Hvitvasking.no (u.å.) EU. Hentet 14. mai fra <https://www.hvitvasking.no/internasjonalt/eu/>

Hvitvasking.no (u.å.) Hvordan foregår hvitvasking? Hentet 5. april fra

<https://www.hvitvasking.no/om-hvitvasking/hvordan-foregar-hvitvasking/>

Hvitvaskingsloven. (2018). Lov om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering (LOV-2018-06-01-23).

Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2018-06-01-23>

Kredittilsynet. (2009, 23. juni). Veiledning til ny lov og forskrift med tiltak mot hvitvasking og

terrorfinansiering (Rundskriv 08/2009) Hentet fra <https://lovdata.no/static/RFT/rft-2009-0008.pdf>

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). Det Kvalitative Forskningsintervju 3. Utgave. Gyldendal Akademisk

NOU 2015:12 (2015). *Ny lovgivning om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering — Første delutredning*. Utgiversted: Finansdepartementet

NOU 2016:27 (2016). *Ny lovgivning om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering II — Andre delutredning*. Utgiversted: Finansdepartementet

Regjeringen. (2015, 5. Februar) Mandat hvitvaskingslovutvalg. Hentet fra

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/dep/fin/pressemeldinger/2015/lovutval-skal-vurdere-endringer-i-kvitvaskingsregelverket/mandat-hvitvaskingslovutvalg/id2394494/>

Regjeringen. (2015, 6. November) NOU 2015: 12. Hentet fra

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2015-12/id2460364/>

Stortinget. (u.å.) Partifordelingen 2017-2021. Hentet 22. februar fra

<https://www.stortinget.no/no/Representanter-og-komiteer/Partiene/Partioversikt/>

Økokrim. (2019, 4. mars.) Hvitvasking. Hentet fra

<https://www.okokrim.no/hvitvasking.422268.no.html>

Økokrim. (2020, 02. april). Statistikk MT-rapporter. Hentet fra <https://www.okokrim.no/statistikk->

[mt-rapporter.475337.no.html](https://www.okokrim.no/statistikk-)

Vedlegg

Vedlegg 1 | Intervjuguide

Intervjuguide Dybdeintervju

Formål

Dybdeintervjuene rettes mot bankinstitusjoner og regnskap-/revisjonsselskaper. Intervjuene omhandler temaet Politiske eksponerte personer og kundekontroll. Formålet med intervjuet vil være å skape en forståelse for hvordan bransjene fatter tiltak for å oppdage og håndtere politiske eksponerte personer. Intervjuer vil samle inn navn, stilling, bransje underveis i intervjuet.

Selve intervjuet

Intervjuer

Leser opp dagens dato og klokkeslett for intervjustart. Leser opp navnet til intervjuer(e) og intervjuobjekt nr:..... Samtykker du til at vi gjennomfører dette intervjuet med opptak av lyd? Dette er for å kvalitetssikre etterarbeidet for intervjuet og for å kunne benytte intervjuet i oppgaveskrivingen. Hvis ja, intervjuet fortsetter på lydopptak. Hvis nei, intervjuet fortsetter uten lydopptak, men med nedfelling av intervju på ark.

Info til intervjuobjekt

Formålet med intervjuet vil være å skape en forståelse om hvordan bransjen deres fatter tiltak for risikostyring ved kunder som er politiske eksponerte personer. Vi kommer derfor til å stille en del forhåndsbestemte spørsmål og en del oppfølgingsspørsmål. For at vi ikke skal ende opp med å anta ting, eller måtte gjette oss frem til noe kommer vil til å gå i dybden på spørsmål. Noen av spørsmålene kan virke som grunnleggende kunnskap, men det er viktig for å få et helhetlig bilde av situasjonen i din bransje. Derfor ber vi om din tålmodighet underveis i intervjuet. Er du klar for å sette i gang?

Spørsmål til intervjuobjektet

1. Kjenner du til begrepene hvitvasking og Politiske eksponerte personer (PEP)?
 - a. Hvilke metoder kjenner du til for å hvitvaske penger i din bransje?
 - i. NB: Ved behov: Forklar hvordan man hvitvasker penger?
2. Hva er intensjonen med den nye hvitvaskingsloven?
3. Hvilke metoder benyttet dere før den nye hvitvaskingsloven for å kontrollere og gjennomføre tiltak mot politiske eksponerte personer?
4. Hvordan gjennomfører dere kundekontroll mot den "alminnelige kunden"?
5. Hvordan gjennomfører dere kontroll og tiltak mot PEP etter innføring av den nye hvitvaskingsloven?
 - a. Hvilke forsterkede tiltak fatter dere ved mistanke om PEP? (rutiner?)
 - b. Benytter dere dere av liste fra tredjepart eller egne lister på hvem som er PEP ved opprettelse av nye kundeforhold?
 - i. Dersom ikke, hvordan får dere tak i slik informasjon?
 - c. Forklar forskjellen på tiltakene dere fatter ved forenklete og forsterkede kundetiltak.
6. Hvordan vil du si at mulighetene for etterlevelse av kravene i hvitvaskingsloven i henhold til PEP er?
7. Er det noe du vil tilføye?

NSD NORSK SENTER FOR FORSKNINGSDATA

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Hvitvaskingsloven - PEP

Referansenummer

552727

Registrert

10.03.2020 av Marius Lee Midtbø-Hjelvik - 131858@stud.hvl.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Høgskulen på Vestlandet / Fakultet for økonomi og samfunnsvitskap / Institutt for økonomi og administrasjon

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Torstein Dahle, Torstein.Dahle@hvl.no, tlf: 55587718

Type prosjekt

Studentprosjekt, bachelorstudium

Kontaktinformasjon, student

Marius Lee Midtbø-Hjelvik, mhjelvik@gmail.com, tlf: 93867047

Prosjektperiode

16.03.2020 - 15.05.2020

Status

12.03.2020 - Vurdert

Vurdering (1)

12.03.2020 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet 12.03.2020 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

https://nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html